

Новини

**Завдання освітніх наук
на сучасному етапі
державотворення**

С. 3-5

Актуальне інтерв'ю

**Андрій МАРТИНЮК:
«Запорука нашої
Перемоги – військові
професіонали»**

С. 12-13

Політичний дискурс

**Людина і зброя: нове
прочитання**

С. 16-18

«Ukraine must win!»

**Звернення Президента України Володимира Зеленського
з нагоди Дня Незалежності України**

Дорогий народ!

33 роки тому Україна відродилася на картах світу, а сьогодні Україна підкорює серця всього світу. Надихає сміливістю. Слугує прикладом, як не боятись Путіна. І об'єднує Землю довкола свого, українського світогляду: у XXI столітті терористи мають спочивати у Гаазі, а не на Валдаї. І ніхто у світі більше не скаже: «Where is Ukraine?» Бо на кожному континенті тепер кажуть: «Ukraine must win». Це заряджає нашу незалежність. Нашу Україну. Їй не бракує чужих областей. Нам потрібен мир і спокій на наших землях. Вздовж усього нашого кордону протяжністю 6992 кілометри. На суші, на морі, у повітрі, всередині країни – усюди, де ми будемо стояти на варті своїх цінностей.

Я дякую кожному, хто допомагає нашим воїнам і нашій державі, усім, хто живе й працює, аби працювала й жила незалежність. Наші медики, наші рятувальники, наші пожежники, енергетики, наші волонтери й підприємці, поліцейські і

фермери, залізничники, вчителі та учні. Усі. Українці та українки тут, українці та українки за кордоном, які допомагають, знаходять, відправляють необхідне, говорять світу про Україну. І всі, хто з Україною на тимчасово окупованих наших територіях. Усі українці та українки, чия сила не має кордонів, чия воля безмежна.

І міцний кордон має бути між нами та ворогом, а між українцями не буде жодних стін. Бо Україна – у кожному з нас. Незалежність – у кожному з нас. І об'єднані, ми здатні перемагати. Це довело 24 лютого. Довів 2022-й і 2023-й рік. Доводить і цей рік. Ми вистояли, стримали й дали відсіч ворогу, а тепер робимо це на його болотах.

Ми знаємо, що таке незалежність. Як важко її відродити. Як важко її захистити. Але ми знаємо: все залежить від нас.

Ми знаємо, як виглядає незалежність. Вранці 24 лютого вона була в наших поглядах. Сьогодні незалежність – в очах на всіх напрямках. Вона у

наших містах і селах: у кожному епізоді, коли ми знаходимо найкраще в собі, знаходимо в собі Україну й боремося за неї. Незалежність сьогодні має втомлені очі, які бачили все. Незалежність усміхається, коли українцям вдається. Незалежність – це тиша, коли ми втрачаємо своїх людей. Незалежність – це клятва ніколи не забути полеглих героїв. Незалежність має присмак диму й пилу на полі битви та в цивільному житті. Незалежність спускається у сховище під час тривоги, аби вистояти й підняти нагору знову і знову сказати ворогу: нічого у вас не вийде. Не зможете. Не переможете. І будете за все відповідати.

Так відчувається нами свобода. Так виглядає Україна. Так виглядає незалежність. А ось так вона звучить:

З Днем Незалежності, українці й українки!

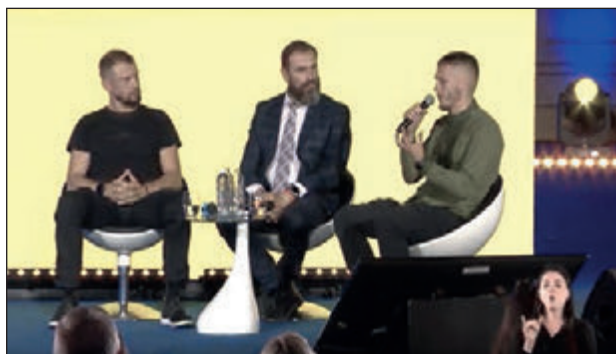
Слава Україні!

**У скороченні
за president.gov.ua**

Всеукраїнська освітня конференція «Серпнева-2024»

Подія об'єднала широкий управлінський, освітній загал і громадськість. Попри тривалу затримку внаслідок кількогоднинної повітряної тривоги, понад 300 учасників і глядачів онлайн стежили за виступами ключових спікерів і панельними дискусіями.

Першим спікером події став віцепрем'єр-міністр з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій – міністр цифрової трансформації України **Михайло Федоров**. Він зосередив увагу на технологіях, інноваціях та цифровізації. Зокрема він сказав: «Маємо трансформувати систему освіти. Разом із МОН працюємо над якісними змінами в кожній ланці. Зокрема прибираємо зайву бюрократію, модернізуємо ЗВО,

запроваджуємо гранти на навчання, змінюємо підхід до роботи наглядових рад тощо. Окремий фокус на впровадженні Мрії – застосунку, який стане геймджером для всієї освіти. Наша мета – побудувати систему, здатну формувати професійних і щасливих людей для нової інноваційної економіки».

Міністр освіти і науки України **Оксен**

Лісовий під час виступу наголосив: «Перед нами стоїть величезний обсяг завдань на державному й регіональному, а також на рівнях громад та адміністрацій шкіл. Маємо пам'ятати: ми розбудуємо омріяну країну, лише якщо збережемо й розвинемо наш людський капітал. Освітнє середовище має формувати освічену, високомотивовану і патріотичну молодь, яка своєю продуктивністю компенсує людські втрати та зможе само реалізуватися».

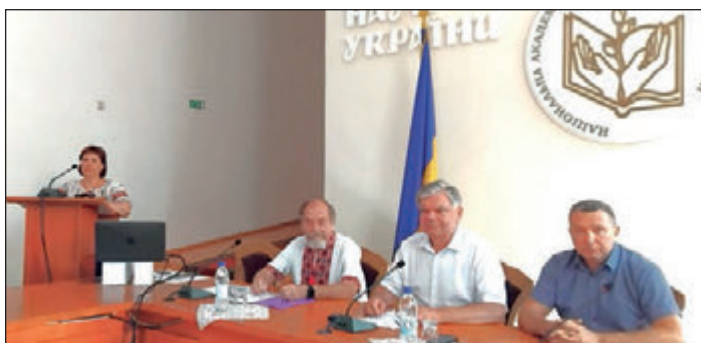
Організація та проведення заходу здійснювалися за підтримки уряду Німеччини та Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, Швейцарсько-українського проекту DECIDE «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», що впроваджується в Україні консорціумом у складі ГО DOCCU та Цюрихського педагогічного університету за підтримки Швейцарії, а також Програми EGAP, що фінансується Швейцарією та виконується Фондом Східна Європа.

За mon.gov.ua

«Вчені НАПН України – українським учителям» вже на YouTube

27 серпня, як і планувалося, Національна академія педагогічних наук України розпочала традиційну серпневу вебконференцію для педагогічних працівників «Вчені НАПН України – українським учителям». На жаль, графік електропостачання не співпав з початком конференції, але з 28 серпня запис вебконференції вже був на хостингу YouTube.

Відкрив конференцію президент НАПН України **Василь Кремень**, який привітав учасників і окреслив вектори роботи конференції. З вітальним словом до науковців і освітян звернувся і народний

депутат України, заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій **Сергій Колебошин**, який передав вітання від Голови Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій **Сергія Бабака**. Зокрема він

зазначив про важливість діяльності вчених НАПН України із супроводу освіти й відмітив продуктивну співпрацю профільного Комітету і Академії. Сергій Колебошин не оминув практично жодної з проблем сучасної школи, починаючи від програм НУШ, ментального

здоров'я учнів, навчання під час воєнного стану й подолання освітніх втрат – до допомоги батькам, якості педагогічної освіти тощо.

Учені наукових установ НАПН України представили широку картину педагогічних інновацій щодо застосування штучного інтелекту в навчальній діяльності, реалізації STEM-освіти в умовах реформування української школи, реалізації концепції «Нова українська школа», надали коментарі до змісту нових модельних навчальних програм, посібників і підручників, що запроваджено цього навчального року й ін. Особливої уваги надано захисту ментального здоров'я учасників освітнього процесу та завданням у діяльності працівників психологічної служби в умовах війни.

Запис конференції на хостингу YouTube за посиланням:

Сторінку підготував
Юрій ШЕРЕМЕТА,
«ОіС»

Завдання освітніх наук на сучасному етапі державотворення

22 серпня засідання Президії Національної академії педагогічних наук України розпочато урочистими хвилинами з нагоди відзначення 33-ї річниці Незалежності України й вшануванням пам'яті загиблих за цілісність і свободу нашої держави.

Питання, що розглянуто першим – «Про відзначення 33-ї річниці незалежності України і завдання НАПН України на сучасному етапі державотворення». Президія відзначила, що незалежність України, проголошена 24 серпня 1991 р., стала поворотним моментом в історії нації, символізувала відродження національної ідентичності та початок нової ери для українського народу. Після здобуття незалежності активно відроджувалася національна ідентичність українців, утверджувалися українська мова, культура, власні традиції і історія.

Потрібно зробити все, наголосили члени Президії, щоб українська освіта і наука у складних умовах сьогодення не лише вистояли, але й наростили свій потенціал у формуванні достойних громадян України, яким відновлювати й на інноваційній основі утверджувати суверенність і прискорювати європейську інтеграцію нашої незалежної держави.

Зі вступною мотиваційною промовою виступив президент НАПН України, академік **Василь Кремень**. Зокрема він сказав:

«Україні – 33! У цьому віці Ісус Христос пожертвував собою заради людей. У цьому ж віці Україна несе нечувані жертви заради власного спасіння й спасіння інших народів, заради збереження європейської цивілізації і її цінностей, заради вільного розвитку і свободи людини.

33-річний шлях України був непростим. На початку українське суспільство ще не дійшло однієї думки – **якою і як** має зростати держава. І тому шматували її на кожних виборах і в період між ними. Завдяки популізму, а то й відвертим обманом чи самообманом зіштовхували зі шляху праведного на руйнівне узбіччя вже запереченої історією минулої цивілізації.

До того ж усіляку підтримку такому «напрямку розвитку» України, а часто і його практичне втілення через безцеремонне втручання у внутрішні справи здійснювала колишня метрополія – Російська Федерація. Її облудні ідеї і проєкти, подібно до «руського міра», переслідували одну ціль – залишити в імперській колясці Україну, що відкривало шлях до збереження імперії, повернення до її складу також й інших пострадянських держав. Це означало б закріпачення людини як особистості у віджилій напівкріпацькій системі суспільних

відносин. Врешті-решт це гальмування людського прогресу, і не тільки на «шостій частині» планети, а й ширше, зважаючи на апетити й агресивність носія регресу.

Ось що захищає і за що гине український воїн! Ось за що страждає і терпить усілякі біди й людське горе український народ!

Ми безумовно вдячні світові за підтримку, що постійно зростає, без якої нам було б надзвичайно складно. Але разом з тим змушений констатувати – не тільки світ в цілому, а й навіть країни Північноатлантичного альянсу до кінця ще не усвідомили загроз, що несе російська агресія. А звідси – нерішучість, млявість та невинуватість половинчастість у допомозі Україні, а по суті – у власному самозахисті.

Посилення «стримування і оборони» як головний принцип НАТО, на жаль, не завжди працює, і оборону часто розглядають, як уникнення зіткнення з РФ, але ж це не означає «оборонятися» чи «перемагати», а сприймається багатьма як прихована капітуляція.

Наше завдання – усіляко

переконувати світ у необхідності спільної відсічі ворогові. Наголошу, йдеться не тільки про Україну, а й про цивілізацію, в усякому разі – європейську.

Тематичні доповіді представили члени Президії НАПН України: академік-секретар Відділення вищої освіти НАПН України **Петро Саух** («Незалежність України. Трансформація духу і випробування національним буттям»), директор Інституту соціальної та політичної психології НАПН України **Микола Слюсаревський** («Суспільна

підтримка Незалежності України: міфи і реалії»), директор Інституту проблем виховання НАПН України **Іван Бех** («Виховні проблеми воєнного часу в контексті зміцнення незалежності України»).

Філософське осмислення 33-річчя незалежності України репрезентував академік НАПН України **Петро Саух**, який наголосив: «Незалежність, як повітря. Його не помічаєш, але без нього не можна жити. Для нас, українців, свобода і гідність завжди були основоположними цінностями, які весь час спонукали до боротьби за незалежність. Й отримавши її, усі 33 роки нам доводилося відстоювати її, боротися за неї. Ця боротьба триває і нині. Україна змушена захищати від агресії цілісність і суверенітет своєї держави.

Це боротьба не лише за людей і територію, а й за право бути собою, самим вирішувати, як жити і яке майбутнє обирати».

Доповідач відзначив, що національно-державне відродження України відбувалося у досить складних і суперечливих обставинах, зумовлених неусталеністю

багатьох соціально-політичних процесів, започаткованих у 90-х роках, та їх кардинальною за своєю суттю відмінністю. Доводилося долати низку об'єктивних і суб'єктивних труднощів, несприйняття або нерозуміння частиною населення суті реформ, що відбувалися в умовах нового історичного повороту. Українська громадська думка опинилася в лещатах кількох суперечностей. З одного боку, інтенсивність політичної боротьби за незалежність не завжди

Продовження на с. 4

Закінчення. Початок на с. 2

відповідала одержаним результатам. З другого, надія на швидкий вихід із кризи, який явно не увінчався успіхом, швидко танула. Населення опинилося між двох вогнів: як і колись, лякало комуністичне минуле, і все менш оптимістичним здавалося майбутнє.

Найбільшими розбіжностями в думках були між регіонами. В кожному із регіонів України сприйняття культурно-історичної традиції, ставлення до мови, національних традицій і цінностей

мало свої особливості. Ця строка-тість відмінностей між регіонами, звісно, була зумовлена різною долею цих регіонів, тривалим і болісним шляхом формування української етнічної території.

Завдяки виваженій політиці, на щастя, не відбулося жорсткого протистояння регіонів. Позитивні зрушення в економіці, соціальній сфері, що намітилися з 2000-х років, позначилися не лише на емоційному портреті українського народу, а й на його національній свідомості. Культура, освіта, наука почали розглядатися важливим чинником національного відродження, подолання соціально-економічних негараздів та збереження національної самобутності українців. Поступово стало абсолютно очевидним, що єдиний спосіб бути помітною і впливовою геополітичною величиною можна лише шляхом згуртування, концентрації на собі і мобілізації усіх сил і ресурсів на максимально швидке піднесення економіки й національного духу.

«Незалежність України, – підсумував доповідач, – це запора-ка вільного розвитку нашої демократичної держави, запора-ка

вільного розвитку держав і народів Європи і головна перешкода російському імперіалізму, який намагається політично, економічно і духовно поглинути Україну. Нині, в умовах жорстокої агресії Російської Федерації, ми усіма силами боремося за власну свободу і незалежність. Успіх у цій боротьбі забезпечує і НАПН України, яка була і є креативною платформою освіти й генератором фундаментальних і прикладних наукових досліджень та інноваційних науково-технічних розробок у галузі освітніх наук, зокрема педагогіки і психології. І, як ніколи, маємо об'єднати усі наші зусилля для перемоги, консолідації нації та відстоювання територіальної цілісності держави».

У доповіді **Миколи Слюсаревського** ретельно проаналізовано результати лонгitudного соціологічного дослідження про підтримку громадянами України Акту проголошення незалежності України й думку громадян про

незалежність, здійснюваних в тому числі Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України. Непрості умови існування України у радянські часи й не менш складні часи трьох десятиліть становлення незалежності України потрібно враховувати, інтерпретуючи суспільну думку. Однак висновок однозначний: загалом істотні позитивні зрушення в свідомості українців, що відбувалися за роки Незалежності, не викликають жодного сумніву.

Микола Слюсаревський навів такі дані: впродовж 2023–2024 рр. майже 86% опитаних вважають: попри всі перешкоди на шляху нашої державності Україна повинна бути незалежною. «Щоправда громадян,

котрі дотримуються такої позиції, – уточнює вчений, – як і раніше, порівняно менше, ніж тих, хто підтримує Акт незалежності. То якому із цих двох показників довіряти? На наш погляд, на довіру заслуговують обидва показники. Просто вони відображають різні пласти суспільної свідомості, яка характеризується багатомірністю і неоднозначністю».

Загальний висновок, що зробив промовець, полягає в неспроможності наративів про те, що після ейфорії 91-го року українське суспільство нібито перебувало в стані стагнації, лиш іноді вибухаючи революціями. Насправді воно попри всі негаразди, невдоволення безпомічністю своїх поводирів жило, розвивалося й доходило світоглядної зрілості, що й проявилось нині на фронтах російсько-української війни.

Академік НАПН України **Іван Бех** одразу окреслив колізію нинішньої війни: збройно протистоять два світоглядно різні світи: світ, що сповідує й реалізує культ ненависті до людини, заперечення її права на вільне життя – на цій ідеологічній основі російський керманіч і втягнув своїх підданих у загарбницьку війну; натомість український світ демонструє вищі цінності – глибоке усвідомлення людської гідності й утвердження благородних прагнень. І саме на зміцнення українського світу спрямовує зусилля весь український народ.

Доладним науковим рішенням у ситуації воєнного часу виявилася необхідність зміни виховної стратегії освітніх досліджень: предметом осмислення й пристрасного ставлення особистості, що зростає, має стати образ України в його структурній цілісності й узагальненості.

На думку вченого, нинішнє завдання науковців і освітян-практиків полягає у необхідності розширення горизонту ціннісного ставлення особистості до категорії «Україна» як до системотвірної. «За такого уявлення, – наголосив доповідач, – проблеми національної ідентичності, державницького виховання, військово-патріотичного і національно-патріотичного виховання виявлятимуться цінностями-цілями,

що емоційно підсилюють мотивацію життя за цінностями України, її духовним образом».

На цій інноваційній основі співробітники Інституту проблем виховання понад два роки в різних регіонах проводили експериментальне дослідження. Інтегральна програма «З любов'ю до України» передбачає виховання низки рис як діяльнісних показників образу України.

Про національну ідентичність може йтися за умови функціонування нації як сукупності особистостей, поєднаних взаємною згодою, унормованою в особистісно-центрованому праві. Це означає служити дією, думкою, словом і почуттям народові, бути спорідненим із ним глибокою спільністю.

І першочергово має йтися про державницьке виховання особистості. «Ставлення людини до сучасної держави виявляється настільки складним, своєрідним і важливим, що його доцільно безпосередньо пов'язати з державницьким вихованням», – наголосив Іван Бех.

Має бути сформованим почуття державницької відповідальності, а передумовою цього утворення виступають такі якості особистості, як групова ідентичність і злагода, розумний груповий конформізм, солідарність і піклування. В особистості треба формувати державницький світогляд, який передусім передбачає вірність нинішній державі та її представникам, чесність і порядність стосовно них. Не менше значення для такого світогляду має й повага до законів і прав, що декларуються державою.

Вчений зауважив, що у цьому процесі важливі такі національні атрибути, як мова людини, її культурно-побутові звичаї, особливості володіння надбаннями народної творчості. Прикметно, що в національно-патріотичному вихованні у внутрішньому плані особистості залишається зв'язок його результату з узагальненим образом українців, що міцно заземлює його в межах нації.

Відтепер військово-патріотичне виховання сповна заявляє про свою неперевершену значущість. Сила основного мотиву

патріотизму має бути спрямованою на збереження всіх надбань нації, усіма наявними можливостями, зокрема збройними. Отже, на часі виховання в нашої молоді військово-патріотичної готовності, що є мотиваційно-ціннісним, перетворювальним пристосуванням особистості до умов, адекватних воєнному часу, за якого вона стає активним суб'єктом загальнодержавних дій.

«Пошуковий експеримент за представленими ціннісними позиціями триває і його проміжні результати свідчать про вищий за розвивальною шкалою спосіб життя вихованців, мотивованих цінністю України», – підсумував академік.

Доповіді викликали зацікавлену дискусію серед членів Президії НАПН України. Обговорення було завершено ухваленням постанови, в якій зазначено зокрема наступне.

Незалежність відкрила нові можливості для розвитку національної освіти і науки, інноваційних технологій, що зміцнюють суб'єктність і самодостатність України. Незважаючи на численні виклики, українці демонструють

незламний дух, прагнення до свободи та демократії, продовжуючи рухатися вперед до цивілізованого майбутнього.

Третій рік триває повномасштабна війна, розв'язана проти України путінською росією, яка стала суворим випробуванням української нації на життєстійкість і волелюбність, патріотизм і професіоналізм.

Війна засвідчила ефективність вітчизняної системи освіти, завдяки якій виховано покоління молодих людей, що героїчно відстоюють честь, свободу і незалежність України у горнилі війни, проявляють конкурентоспроможність і фаховість.

У розбудові незалежності України, зокрема її освіти і науки, формуванні особистості громадянина, важливу роль відіграє Національна академія педагогічних наук України, далекоглядно утворена у перші роки народження самостійної держави.

Академія здійснює науково-методичний супровід сфери освіти, що зумовлює розвиток людини на всіх етапах життєдіяльності. Вчені НАПН України предметно досліджують

механізми формування національної та громадянської ідентичності, створюють методики та технології національно-патріотичного, військово-патріотичного, громадянського виховання, формування фундаментальних цінностей, моральної стійкості особистості в умовах воєнного стану.

Вчені академії забезпечують соціально-психологічну підтримку і науково-методичний супровід соціальних груп і окремих громадян, надають допомогу різним категоріям постраждалих осіб – військовослужбовцям, пораненим бійцям та членам їх сімей, родинам загиблих, вимушеним переселенцям та ін.

Учасники урочистого засідання Президії НАПН України висловили непохитну впевненість у перемозі українського народу і вбачають найперший і найважливіший обов'язок учених Академії в тому, щоб своєю самовідданою працею цю перемогу наближати. «Наш стрій – науково-освітнянський, – наголосили вчені. – Перемоги на вогневих рубежах – минулі, нинішні і майбутні – значною мірою кувалися і продовжують куватися на боці освіти і науки».

Лідія ТКАЧЕНКО,
завідувач сектору
науково-аналітичної обробки
і поширення інформації
НАПН України

Спеціальний курс – за підтримки Держкомтелерадіо України

Повномасштабна російсько-українська війна вплинула на життя кожного – зокрема й на ринок праці. Тепер усе більше жінок опановують спеціальності, які ще до 24 лютого 2022 року вважалися чоловічими. Серед таких спеціальностей і робота оператора.

Телеканал «Київ» першим на медійному ринку вголос визнав, що має кадровий голод і нестачу операторів, адже частина фахівців уже пішли на фронт, а хтось – готується до цього. Тож, «Київ» разом з Українським інститутом підвищення кваліфікації працівників телебачення, радіомовлення і преси започаткували спеціальний курс для жінок. Серед 80 претенденток було відібрано десять дівчат. Вони відвідували теоретичні заняття та старанно вчилися застосовувати отримані знання на практиці під керівництвом викладачів Інституту та досвідчених телеоператорів телеканалу «Київ».

Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України **Олег Наливайко** зазначає: «Перший в Україні унікальний курс

«Телеоператорська майстерність (телеоператор новинних сюжетів)» для жінок – працівниць медіа, розроблений з метою подолання дефіциту спеціалістів, викликаний реаліями сьогодення, коли чоловіки все більше стають захисниками країни».

Директор Українського інституту підвищення кваліфікації працівників телебачення, радіомовлення і преси, секретар Національної спілки журналістів України, доктор педагогічних наук **Гліб Головаченко** зауважує: «Це вперше – Укртелерадіопресінститут сформував суто жіночу групу на курс телеоператорської

майстерності, і я широ вдячний учасницям, що він виявився вдалим. По-перше, вкотре було зламано гендерні стереотипи про те, що телеоператор – це чоловіча професія. З кожним роком все більше жінок стають за камеру і ми знаємо, що жінки можуть знімати не гірше за чоловіків. По-друге, ми розуміємо, що значна кількість чоловіків, які раніше працювали в медіа, нині боронять країну на фронті, і наше завдання як структури, що займається перепідготовкою кадрів для інформаційної галузі – допомогти медіа з підготовкою нових фахівців».

У планах Укртелерадіопресінституту розроблення та впровадження інших навчальних курсів з підготовки фахівців для медіа за напрямками, які натеper потребують нових кадрів у зв'язку з тим, що багато досвідчених фахівців-чоловіків доєдналися до лав Збройних Сил України.

Вікторія ВЕСЕЛОВСЬКА,
завідувач сектору зв'язків
з громадськістю та реклами
Укртелерадіопресінституту

Проект «ДІМ: Дитяча Інклюзивна Медіастудія. Місце сили»: презентація результатів

У столиці в межах культурно-мистецького проекту «ДІМ: Дитяча Інклюзивна Медіастудія. Місце сили» відбулися публічні презентаційні заходи: виставки кращих дитячих творчих робіт в оригінальних мистецьких техниках і фоторобіт, прем'єрні покази створених за проектом культурних продуктів, а також підсумкова презентація результатів проекту.

Організатором проекту є Громадська організація «Громадське дитяче інтернет-телебачення і радіо «Веселка ТВ» за підтримки Українського культурного фонду (УКФ) в межах конкурсної програми «Культура без бар'єрів».

«Назва проекту відображає його суть і місію: зробити такий інклюзивний креативний простір, де діти соціально вразливих категорій почували б себе як удома, щоб він став для них справжнім місцем їхньої сили, особливо в умовах, коли наша країна дає відсіч ворогу. Це ДІМ без бар'єрів, ДІМ рівних можливостей, ДІМ здійснення дитячих мрій, ДІМ креативу та радості, ДІМ дивовижних справ, ДІМ незламності та сили», – зазначила голова ГО «Веселка ТВ», керівник проекту **Діна Ібрагімова**.

Безпосередніми учасниками проекту стали 120 дітей віком від 6 до 18 років з 35 населених пунктів України, зокрема з Лиману, Маріуполя, Бахмуту, Каховки, Нікополя, Бердянська, Сєверодонецька, Лисичанська, Херсону, Іванкова, Димера, Харкова, Запоріжжя, Києва та інших. Проект об'єднав дітей з інвалідністю різних нозологічних форм захворювання, дітей, які фізично та ментально постраждали внаслідок війни російської проти України, у тому числі дітей-переселенців, тих, хто пережив окупацію, а також із родин захисників України, зокрема дітей із сімей загиблих українських воїнів.

«Ми вже не один рік підтримуємо проекти від Веселка ТВ, це вже п'ятий успішно реалізований проект за підтримки УКФ. Цей проект здійснений так, як і планувалося, а, можливо, навіть краще. Експерти дали йому дуже високу оцінку.

Цей проєкт має значний вплив на культурний контекст України в цілому. Він сприяє створенню інклюзивнішого та толерантного суспільства, у якому доступ до якісної освіти – рівний для всіх без винятку, різноманітність сприймають як належне, а психологічну підтримку отримує кожен, хто її потребує», – відзначив заступник Виконавчого директора з проєктної роботи Українського культурного фонду **Дмитро Решетченко**.

Проект одночасно спрямований на розвиток

безбар'єрності в українському суспільстві, розширення доступу до культури та забезпечення соціальної адаптації, інтеграції, підтримки й відновлення ментального здоров'я дітей шляхом створення та масштабування інклюзивного креативного простору – дитячої інклюзивної медіастудії на базі культурних кластерів, інклюзивно-ресурсних і реабілітаційних центрів Києва та Київської області.

«Дуже важливо, щоб культурні та інформаційні послуги були доступними кожному. І кожен попри все міг ними скористатися – навчатися, творити і мати натхнення творити далі», – зауважила начальниця відділу з політики безбар'єрності, гендерної рівності та ментального здоров'я Міністерства культури

та інформаційної політики України **Леся Хемраєва**.

Одразу 7 секторів культури та мистецтв поєднано у проєкті: культурні та креативні індустрії, аудіовізуальне, аудіальне, візуальне, перформативне та сценічне мистецтво, літературну справу, культурну спадщину із соціальною та освітньою сферами. Діти спробували себе в ролі телеведучих, радіоведучих, тележурналістів, блогерів, аніматорів, акторів, операторів, фотографів, художників, сценаристів, митців.

«Я дуже рада, що взяла участь у такому чудовому проєкті. Мені сподобалося тут усе. Це нові емоції, нові знання, новий досвід. І я впевнена, що в майбутньому мені це обов'язково допоможе», – поділилася своїми враженнями учасниця проєкту **Поліна Сапсай**.

У межах можливостей діти відвідали безліч креативних воркшопів, творчих майстер-класів і занять, психотренінгів і репетицій, зйомок і звукозаписів тощо. Також відбулися тематичні зустрічі, присвячені зокрема перспективам поствоєнного осмислення (очима дітей), на які було запрошено учасників бойових дій російсько-української війни, рятувальників, волонтерів, медиків,

військовослужбовців ЗСУ для спілкування з дітьми.

«Діти – це майбутнє нашої країни, нашої української ідентичності. За десять років участі у бойових діях я, мабуть, перестав відчувати прекрасне. Я бачив багато поганих речей, що їх можуть коїти люди проти людей. Я дякую дітям-учасникам проєкту, які відкрили

є унікальним і багатомірним. Бажаю успіхів усім, хто створював його: і дорослим, і дітям. Лише спільними зусиллями ми дійсно зможемо створити «суспільство для всіх», – зауважила заступниця голови Київської міської державної адміністрації **Ганна Старостенко**.

Свою чергою голова Оболонської районної в місті

Перша заступниця селищного голови з питань діяльності виконавчих органів Іванківської селищної ради **Оксана Кадун** відзначила, що в громаді добре знають ціну психологічній допомозі та інклюзії. Окупація Іванківської громади тривала з першого дня повномасштабного вторгнення, і впродовж 36 днів усі діти на території громади перебували в окупації.

«Було дуже страшно дорослим, а уявляєте, як це було страшно дітям. А особливо тим, які не могли про себе самостійно подбати. З перших днів деокупації в нашу громаду заїхало багато громадських організацій, волонтерів, щоб на-

здійснили діти з порушеннями слуху – безпосередні учасники проєкту **Злата Іваненко** та **Маргарита Козаченко**, учениці спеціальних шкіл № 9 і № 18 міста Києва. Це додало проєкту унікальної значущості та доступності глядацькій аудиторії з порушеннями слуху», – зазначила Діна Ібрагімова. Усі культурні продукти, створені за проєктом, вже з'явилися у вільному доступі в мережі Інтернет на офіційному YouTube-каналі VESELKA TV.

Основними партнерськими організаціями / базами реалізації проєкту, де відбуваються основні його події, є такі: культурні кластери «Краків» та «Братислава» Комунального підприємства виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) «Київський культурний кластер», Центр комплексної реабілітації для дітей та молоді з інвалідністю Оболонського району міста Києва, Центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю Дніпровського району міста Києва, Комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр» Димерської селищної ради, Комунальний заклад Іванківської селищної ради «Інклюзивно-ресурсний центр».

Головним медійним партнером проєкту виступила Національна спілка журналістів України. «Ви не лише будете «ДІМ», ви ще будете «мости» в середині нашого суспільства. Це величезний результат цього проєкту. Його організаторам вдалося побудувати

мені очі, як колись у дитинстві, коли я міг бачити прекрасне в будь-яких проявах», – зазначив Герой України, офіцер Національної гвардії України, майор **Віталій Литвин**.

Водночас до реалізації заходів активно долучилися організації, заклади та установи, що опікуються питаннями людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, родин захисників і захисниць України, культурні спільноти, органи державної влади та місцевого самоврядування.

«Щасливі обличчя дітей – це найважливіше, заради чого ми всі працюємо. Немає нічого більш ефективного для їхнього розвитку, ніж творчість і можливість активно долучитися до культури й мистецтва. Проєкт «ДІМ: Дитяча Інклюзивна Медіастудія. Місце сили» став яскравим зразком культури без бар'єрів. Він дійсно

Києві державної адміністрації **Кирило Фесик** зазначив: «Коли відбуваються такі екстраординарні події, як війна, то важко всім, а дітям з інвалідністю та їхнім батькам вдєсятеро важче. У перші дні війни я бачив, як таким діткам писали на спинах номери телефонів, бо вони не можуть говорити. І бути батьками таких дітей – це окреме випробування. Завдяки таким проєктам ми всі об'єднуємося і болю стає менше. Це величезна робота, яка робить наше суспільство добрішим і всіх нас щасливішими».

дати психологічну підтримку. І ми зрозуміли, що це для нашої громади надзвичайно важливо, тому що всі 5,5 тис. дітей громади були в окупації, практично нікому не вдалося виїхати», – розповіла Оксана Кадун.

«У межах проєкту було створено шість різнопланових культурно-мистецьких продуктів: ток-шоу, телепрограму, радіопередачу, мультфільм, відеоблог, а також відеофільм про проєкт і долі його учасників. Ці аудіовізуальні твори мають переклад українською жестовою мовою, який

«Мости над Россю»

XIX Міжбласний екологічний конкурс-фестиваль української народної, естрадної та аматорської пісні у Корсуні - 2024

Місто Корсунь-Шевченківський – славетний край величних Тараса Шевченка, Кирила Стеценка, Івана Нечуя-Левицького, Богдана Хмельницького.

Біля Будинку культури та у холі зібралося багато учасників і глядачів. Очі вбирає розмаїття барвистих національних строїв. Що не колектив – то шедевр!

Робота з допомогою та підтримки нашим захисникам у борні з агресором не припиняється: і зараз волонтери плетуть велетенські сітки, триває збір донатів для потреб воїнів ЗСУ.

Нарешті цьогоріч фестиваль проходить наживо, а не в онлайн-режимі внаслідок добре відомих усім причин. Організатор і батько фестивалю – місцевий житель, поет, автор пісень, відник концертів **Володимир Оніщенко**.

Мені назустріч іде усмінена і привітна **Світлана Кас'яненко**, член Національної спілки письменників України, яка запросила на це чудове свято пісні: в розкішній сукні, готується співати свої змістовні та дуже чуттєві пісні. Вона стояла біля витоків започаткування конкурсу «Мости над Россю», вже багато років поспіль є членом журі, і Корсунь – її мала батьківщина. Тож вона може найкраще розповісти і про колеґ, і про його учасників.

– Рада зустрічі з усіма, уже вдев'ятнадцяте! Гала-концерт відкривається піснею **Сергія Капініченка** на слова Володимира Оніщенка, одноіменною з назвою фестивалю, у виконанні автора – заслуженого артиста естрадного мистецтва України, на тлі відео з чудовими красвидами річки Рось. Це – візитівка фестивалю. Рось для нас все! Надихає, напуває, живить у прямому і переносному сенсі, наснажує до життя. Улітку тут море туристів, бо є що побачити, де відпочити. Нашу Рось возвеличують у поезіях і піснях.

Здоров'ям річки нині опікується голова фестивалю **Владлен Ковтун**. Він киянин, член Національної

спілки письменників України, а Корсунь – теж його мала батьківщина, яку він майстерно ушляклює у своїх поетичних рядках. Пан Владлен бореться проти забруднення хімічними викидами виробництв заводів, що вище по гірлу ріки.

Власне, й фестиваль означено як екологічний, щоб постійно привертати увагу до збереження довкілля, зокрема унікальних природних ландшафтів красуні Росі. З роками фестиваль лише набирає сили. Дедалі більше охочих узяти в ньому участь: народні, аматорські, ансамблі, хори, квартети, тріо, дуети, сольні виконавці. Окремо пошановується пісня про рідний край та річку Рось.

Приємно бачити повну залу людей, усвідомлювати, що присутні поклали донати до скриньки. Приємно розуміти, що за ці кошти куплять матеріал для плетіння сіток, на які велика черга. Культурний фронт, попри все, живе і діє.

Розмаїття талантів, творчих постатей, чії імена відомі далеко за межами не лише Корсуня, а й України, знані і шановані у світі, барвіста палітра танцювальних і пісенних колективів. Бачила здалеку і кілька знайомих облич, якщо не помиляюся – соліста відомого й улюбленого багатьма шанувальниками вокального квартету «Явір» пані Олеся.

– Серед членів нашої команди – заступник голови журі, відомий митець, народний

артист України, лауреат Шевченківської премії **Олесь Харченко**, – продовжує Світлана Кас'яненко. – Український співак – ліричний тенор, який теж є нашим земляком з Шендерівки, що на Черкащині. Живе і працює в Києві, веде громадсько-мистецьку діяльність, виступає із сольними концертами. Фестиваль «Мости над Россю» для нас – це святе.

Члени журі ретельно працюють – прослуховують, переглядають онлайн-виступи, дистанційно підбивають підсумки, сперечаються, визначають кращих з-поміж кращих і з приємністю констатують: які талановиті наші люди! І як їм зараз бракує спілкування в мистецькому просторі, участі у конкурсах – не заради перемог та нагород, а щоб побачитися, представити таланти свого краю, неймовірної краси костюми, автентичні, виготовлені власноруч (а деякі були оберегами ще для прабабусь і зберігаються в родині як сімейна реліквія), поділитися досвідом, порадіти іншим виступам, відчути святковість моменту! Бо Україна живе і творить! І обов'язково перемаже!

Як мова і пісня об'єднують націю, так «Мости над Россю» об'єднали кращі таланти черкаських громад: Монастирищенської, Смілянської, Шполянської, Драбівської, Звенигородської, Тальнівської, Чернобаївської

та інших. Дивовижна школа мистецтв!

У холі Будинку культури – виставка (книг, аудіозаписів) «Співуча Рось, моя колиска», автори яких залюблені в пісню, поетичне слово, в кожен куточок рідного Шевченкового краю. У їхніх творах – гармонійне поєднання глибокого змісту, мелодики в артистичному, водночас напрочуд щирому виконанні, тому кожний вірш чи пісня торкаються серця і наповнюють душу живильними силами добра, любові, патріотичними почуттями та вірою в краще, у здійснення бажання, що тепер найважливіше та одне на всіх – якнайшвидше здолати ворога, здобути жадану Перемогу та мир!

З приємністю назву хоч кілька імен, які стали для мене своєрідним відкриттям: **Владлен Ковтун** «Однісі долі два крила» та «Молюсь на імення твоє»; **Андрій Легіт** «Відлуння душі», **Марія Курінна** «Щира сповідь»; **Тамара Корсунська (Бевз)** «Козацький і Шевченків край» (поетеса, педагогиня, життя якої обірвалося у 2015 р, вона також була багато років серед засновників і членів журі фестивалю. – **Т.К.**); **Іван Немченко** «Корсунські світанки» та ін.

Гала-концерт був чудовий! Як завжди – неперевершені виступи і самих членів журі – **О. Харченка**, **С. Кас'яненко**, **В. Ковтуна**, **С. Мороза**, що були зустрінуті бурхливими оплесками.

Найвищу нагороду – Гранпрі, серед конкурсантів – учасників фестивалю «Мости над Россю» здобув народний аматорський хор «Оберіг» (кер. **Олена Черногал**) КЗ «Центр культури та дозвілля» Шполянської міської ради Шполянської ОТГ. Його солістка **Вікторія Верба** з піснею «Пам'ятаймо!» («Мамо, не плачте!») зворушила і розчулила

до сліз глядачів та скупана в оваціях.

Найкращою лірико-патріотичною піснею про малу батьківщину (*нагорода пам'яті засновника конкурсу-фестивалю Володимира Оніщенка*) визнано «Сільський вальс», слова та музика **Станіслава Кравченка**, яку представив ансамбль естрадної української пісні «Сузір'я» КЗ «Балаклеївський сільський будинок культури» Балаклеївської сільської ради (кер. С. Кравченко).

Наступного літа фестивалю-конкурс «Мости над Россю» знову збере талановитих українців, уже з нагоди свого 20-річного ювілею.

Многа літа фестивалю, його організаторам, учасникам – талановитим незламним українцям, які в такі неймовірно тяжкі часи воєнного лихоліття в борні з рашизмом знаходять у собі сили, мають непохитну стійкість і мужність, незламний дух впевнено тримати культурно-мистецький, освітній, волонтерський стрій у поступі за волю і нашу Перемогу!

Тетяна КОНДРАТЕНКО,
член НСЖУ

P.S. Як стало відомо вже після завершення фестивалю, благодійні кошти в сумі **4 тис. грн**, зібрані під час гала-концерту «Мости над Россю», передано захисникові **Дмитру Грибу** для 64 батальону 44 бригади на ремонт автомобіля для евакуації поранених.

Наближаймо Перемогу разом!

Організатори дякують за підтримку директору ТОВ «АгроРось» **Петру Євичу** і сестрі засновника фестивалю-конкурсу **Валентині Оніщенко-Куклі**.

«Усю діяльність наукової установи спрямовано на зміцнення державності України»

Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України є однією з провідних державних науково-дослідних установ, відомих в Україні й у світі, що здійснює масштабні наукові дослідження й упровадження новітніх освітніх технологій. Наукова діяльність Інституту педагогіки спрямована на формування конкурентоспроможної української системи загальної середньої освіти, методологічне й дидактичне забезпечення її розвитку та функціонування.

Потужний колектив науковців працює під проводом директора – доктора педагогічних наук, професора, академіка НАПН України *Олега Топузова*¹. Знаний вчений, ініціатор багатьох нововведень, сучасний керівник – з ним легко й цікаво спілкуватися, він захоплює впевненістю і перспективою успішного майбутнього України.

– Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України вже майже сторіччя здійснює супровід загальної середньої освіти. На чому нині, в умовах воєнного стану, зосереджено діяльність Інституту?

– Передусім за такими основними напрямками, як науково-методична підтримка освітнього процесу в умовах війни; організаційна, інформаційна та волонтерська діяльність; дистанційно-консультативна робота. Скориговано та скоординовано роботу структурних підрозділів

Інституту педагогіки відповідно до нових реалій, з урахуванням Плану відновлення України та орієнтацією на стандарти і рекомендації Європейського Союзу у зв'язку з наданням Україні статусу кандидата на вступ до ЄС.

Вчені Інституту педагогіки НАПН України активно долучилися до реалізації Указу Президента України «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни». У рамках робочої групи «Освіта і наука» сформовано, обґрунтовано та узагальнено пропозиції до плану відновлення країни, виокремлено нагальні проблеми і виклики у сферах освіти і науки, визначено шляхи їх розв'язання і подолання.

Зокрема науковцям і практикам запропоновано актуальні видання «Освіта в реаліях війни: орієнтири міжнародної спільноти» (за заг. редакцією *О.М. Топузова, О.І. Локшиної – Д.Д.*) і «Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови. Методичний порадиш науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового навчального року» (за заг. ред. *О. Топузова, Т. Засєкіної – Д.Д.*) й інші.

Проведено цикл Всеукраїнських науково-практичних вебінарів «Компенсація

освітніх втрат у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення».

На веб-сайті Інституту започатковано постійно оновлювану рубрику «Матеріали для дистанційного навчання в умовах війни» (<http://surl.li/mvjxsn>), що містить понад два десятки матеріалів з конкретними методичними порадами: «Організація навчання під час війни»; «Роль вчителя-психолога під час війни»; «Методичні рекомендації до пропедевтичного ознайомлення молодших школярів з основами радіаційно-гігієнічної безпеки»; «Програма факультативного курсу «Основи радіаційно-гігієнічних знань» (для 9-11 класів)» й ін.

– Які творчі надбання залишаються сталими й затребуваними, не дивлячись на кардинальні зміни у житті суспільства?

– Традиційна серпнева веб-конференція для педагогічних працівників «Вчені НАПН України – українським учителям» вчергове висвітлила особливості організації освітнього процесу в умовах воєнного стану, розв'язання актуальних проблем відновлення загальної середньої освіти на деокупованих територіях й ін. Закінчено підготовку Порадишника до нового, 2024-2025, навчального року.

Співробітники Інституту активно долучаються до розроблення та реалізації Концепції «Нова українська школа», Державних стандартів початкової, базової середньої та профільної освіти, Типових освітніх програм для 1-2 класів та 3-4 класів закладів загальної середньої освіти (згідно з даними Інституту освітньої аналітики МОН України, за цими програмами навчається понад 55% учнів).

Вже є і нові традиції. Тривають он-лайн засідання методологічного семінару «Підготовка вчителів до реалізації технології самостійного набуття знань учнями як засобу діагностики та компенсації втрат у навчанні учнів в умовах воєнного стану».

До програм курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що їх проводить Інститут педагогіки, включено питання виявлення та подолання навчальних втрат, заходи для педагогів закладів освіти, переміщених із тимчасово окупованих територій.

Учені Інституту створили цілісну дидактичну систему, в межах якої розроблено, апробовано та впроваджено в масову шкільну практику 40 модельних навчальних програм для 5-9 класів, 38 підручників для 1-4 класів, 34 – для 5-6 класів, 22 – для 7 класів. Більшість підручників перекладено мовами національних меншин та адаптовано для дітей з особливими освітніми потребами.

– Чим відрізняється цілісна дидактична система, за якою створено модельні програми?

– Унікальністю підготовленого навчально-методичного забезпечення є його інноваційність, послідовність і повнота реалізації нових вимог, закладених Державним стандартом базової середньої освіти. Усі підручники побудовано на єдиних

¹ Академік НАПН України Олег Топузов є віцепрезидентом НАПН України, членом Президії НАПН України, проте в цьому інтерв'ю виступає лише в якості директора Інституту педагогіки НАПН України..

дидактичних засадах, якими визначено структуру, методичний апарат та їхні функції. Академічні підручники вчать думати, спонукають до дії, є максимально наближеними до потреб дитини, практичними й зрозумілими. Містять завдання, подібні до тих, що застосовуються у міжнародних порівняльних дослідженнях PISA.

– Яким чином освітня практика може застосовувати ці інноваційні напрацювання в нинішніх умовах?

– Усі підручники мають не лише електронний додаток, що забезпечує інтерактивність, а й повноцінну веб-сторінку методичної підтримки. На цих сторінках розміщено методичні вказівки, дидактичні матеріали до уроків, відеозаписи вебінарів та онлайн зустрічей з учителями, обмін думками щодо якості навчальних книг.

– Якою була мета створення відмінної дидактичної системи?

– З тим, щоб якомога більше допомогти педагогам закладів загальної середньої освіти зосередитися на найбільш значущих, реперних точках змісту освіти, зумовлених особливістю навчання в умовах воєнного стану.

– Чи йдеться про застосування штучного інтелекту в освітньому процесі?

– Так, йдеться й про це.

– А що можете зазначити про міжнародну діяльність Інституту?

– Інститут педагогіки НАПН України веде діяльність, спрямовану на зміцнення міжнародних зв'язків і підвищення міжнародного авторитету установи у світовому співтоваристві.

Так, у 2023 році співробітники завершили роботу над міжнародним проєктом «Європейська якість навчання для кращої успішності учнів» (за напрямом Жан Моне програми «Еразмус+»), орієнтованим на вчителів закладів загальної середньої освіти. Проведено Міжнародні вебінари «Формування європейських цінностей у контексті PISA: математична грамотність учнів, PISA та його вплив на освіту» й «Шляхи підвищення математичної грамотності українських школярів та формування їхніх цінностей», Літні школи «Європейська якість навчання для кращої успішності учнів Нової української школи», розроблено та видано низку збірників завдань у форматі PISA для вчителів закладів загальної середньої освіти, здобувачів освіти основної і старшої школи, студентів, аспірантів, науковців.

Вже у воєнний час збільшено кількість угод, розгорнуто співпрацю із науково-дослідними установами Польщі, Румунії, Молдови, Латвії.

Практичним результатом розгортання міжнародного співробітництва є і долучення науковців Інституту до програм міжнародного стажування та підвищення кваліфікації.

– На наш погляд, помітний позитивний резонанс в освітній спільноті викликає конференція «Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки».

– Так, конференція є міжнародною. Більше того, цього року відбулася значна наукова подія: у червні наших вчених **Наталію Богданець-Білошак** і **Олену Горошкіну** було запрошено до Республіки Польща з метою проєктування та реалізації змісту навчання рідної мови української національної меншини.

Водночас діяльність співробітників Інституту педагогіки спрямована й на підтримку і розвиток мов і культур національних спільнот України, на створення науково-методичного супроводу навчання мов і літератур (української і національної) у закладах загальної середньої освіти з навчання мовами національних меншин).

Триває розроблення посібників і підручників для закладів загальної середньої освіти з класами/групами з навчання мовами національних меншин: «Угорська мова. (1-4 класи)», підручники української мови для шкіл з польською мовою навчання, румунською мовою навчання, для шкіл з вивченням грецької та івриту. Створено підручники української мови для українців у Польщі, програми та посібники з ромської мови для початкової школи.

– Це все у співпраці з МОН України?

– Так. А ще з Офісом уповноваженого з прав людини в Україні, Радою національних спільнот України. Усе – для розв'язання питань освіти представників національних спільнот, реалізації «Дорожньої карти створення умов для підвищення якості навчання державною мовою та мовами корінних народів і національних меншин у закладах загальної середньої освіти України на 2023-2027 роки».

– Пам'ятаю, ще на початку 2000-х ішлося про двомовне навчання, ініціаторами якого були вчені Інституту педагогіки.

– Нарешті розроблено «Концепцію багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчання мов корінних народів і національних меншин з урахуванням завдань європейської інтеграції України» (авт. **О.Л. Фідкевич, В.В. Снегирьова, Н.В. Бакуліна – Д.Д.**)

Співробітники відділу навчання мов національних меншин Інституту є експертами Ради Європи з питань освіти національних

меншин в Україні та беруть участь у проєктах, спрямованих на підтримку zagrożених мов (ромської, караїмської тощо), мов і культур національних спільнот, на забезпечення гендерної, расової, національної рівності в українському суспільстві. У межах проєкту Ради Європи «Зміцнення стійкості демократичних процесів через громадську участь під час війни та в післявоєнний період» науковці лише у 2024 році взяли участь у трьох конференціях і семінарах з цих проблем.

– На часі – профільна освіта. Це теж пріоритетний напрям діяльності Інституту педагогіки?

– Так, є пошук нових моделей профільного навчання в Новій українській школі. Розроблено й оприлюднено «Концептуальні засади профільної середньої освіти», що отримали схвальну оцінку педагогічної спільноти на різних рівнях апробації. Започатковано наукові дослідження прогностичного характеру з різних аспектів реалізації профільного навчання в академічних, наукових і професійних ліцеях.

Учені Інституту педагогіки продовжують роботу, спрямовану на підтримку стійкості освітньої сфери України в умовах воєнного часу та її повоєнну відбудову, здійснюють науково-методичний супровід дистанційного навчання, створюють навчальні курси для Всеукраїнської школи он-лайн, проводять онлайн-уроки, розробляють навчальні й методичні матеріали, моніторять освітні втрати й інструменти їх подолання та компенсації, надають допомогу в організації освітнього процесу для українських учнів за кордоном, зокрема створенні навчальних програм українознавчого компоненту (модифіковані (скорочені) освітні програми), пропонують зміни в нормативні документи й розробляють нові щодо безпеки й збереження життя, співпрацюють із міжнародними науковими й освітніми організаціями в інформаційному протистоянні російській агресії.

– В одному інтерв'ю дійсно важко охопити усю масштабну діяльність Інституту. Пообіцяйте згодом повернутися до обговорення напрацьованого, адже гострих питань не меншає.

– Так (*посміхається*). Але можу підсумувати головне – усю діяльність наукової установи спрямовано на зміцнення державності України, єднання української нації, посилення спротиву ворогу й перемогу. Слава Україні!

– Героям слава!

**Діма ДІМІТРОВ,
«ОІС»**

Андрій МАРТИНЮК: «Запорука нашої Перемоги – в усебічній підготовленості високоосвічених, умотивованих військових професіоналів»

В умовах збройної агресії російської федерації проти України все більшої значущості набуває прагнення нашої країни до євроатлантичної інтеграції та набуття членства в НАТО. Вагомим кроком у цьому напрямі є трансформація військової освіти на засадах багаторівневості, професіоналізації, інноваційності, з урахуванням кращих набутих країн ЄС і Північноатлантичного альянсу та власного досвіду бойових дій. Про особливості впровадження нової моделі військової освіти у підготовку майбутніх офіцерів Національної гвардії України, що здійснює Київський інститут Національної гвардії України, розповідає його очільник полковник Андрій Мартинюк.

– Андрію Васильовичу, нині Київський інститут Національної гвардії України – на етапі становлення. У чому унікальність цього вищого військового навчального закладу, якими є перші кроки та результати?

– Якщо повернутися до витоків, то історія Київського інституту Національної гвардії України розпочалася з червня 2021 року. На виконання відповідного розпорядження Кабінету Міністрів України Київський факультет було виокремлено зі складу Національної академії Національної гвардії України та утворено на його базі окремий (самостійний) ВВНЗ в системі Національної гвардії України з віднесенням до сфери управління МВС України. Перший навчальний рік Інститут провадив освітню діяльність за двома освітніми програмами. А вже наступного, 2022–2023-го, базовою спеціальністю визначено «253 Військове управління (за видами збройних сил)» зі спеціалізацією «Управління підрозділами оперативного призначення НГУ». Нині підготовка здійснюється за спеціальностями «Право», «Державна безпека», «Військове управління» – бакалаврський рівень, та «Державна безпека» – магістерський і освітньо-науковий рівні з подальшим здобуттям освітнього ступеня доктора філософії.

Унікальність навчального закладу пов'язуємо з його місією – підготовкою високопрофесійних, інноваційно-орієнтованих, конкурентоздатних військових фахівців. Нацгвардійці вже понад 10 років – на захисті держави: ефективно забезпечують громадський порядок, героїчно відстоюють незалежність України на найбільш гарячих ділянках фронту. Невипадково, за соціологічними дослідженнями, Нацгвардія – серед суспільних інститутів з високим ступенем довіри громадян. Тож і на навчання до Інституту обираємо кращих претендентів згідно з рейтинговим списком за результатами вступних іспитів, медичного огляду, професійного психологічного відбору та перевірки рівня фізичної підготовленості.

– На активізацію реформ у безпековому секторі і професійний розвиток його персоналу спрямовано ухвалено наприкінці 2022 року Концепцію трансформації системи військової освіти. Що змінилося у підготовці майбутніх офіцерів НГУ?

– Зазначу, що стратегічні орієнтири згаданої Концепції, передусім забезпечення якості військової освіти та реалізації принципу «Освіта продовж усієї військової кар'єри», формування нового стилю військового лідерства, доброчесності, передбачають створення багаторівневої системи професійної військової освіти відповідно

до стандартів НАТО, досягнення взаємосумісності у підготовці військових кадрів із відповідними структурами держав-членів НАТО. Йдеться також про оновлення змісту освіти, впровадження інтерактивних форм і методів навчання, засобів імітаційного моделювання, з урахуванням кращих вітчизняних і закордонних практик, аналізу сучасного бойового досвіду.

Тому в 2022–2023 навчальному році в освітньо-професійних програмах підготовки здобувачів вищої освіти (курсантів) бакалаврського рівня впроваджено освітні компоненти курсів L1A (базовий курс тактичного рівня) та L1B (фаховий курс тактичного рівня), а в магістерську програму – освітні компоненти курсу L1C (командний курс тактичного рівня). Особливістю інтегрування курсів є вивчення процедур управління й ухвалення військових рішень на рівні взводу/роти за стандартами НАТО (TLP) та загальних аспектів управління й прийняття військових рішень на рівні штабу батальйону (MDMP).

Розроблено програми професійної підготовки офіцерів на рівнях професійної військової освіти L1C (командний курс тактичного рівня) для підготовки офіцерів, які мають освітній ступінь «бакалавр», та розпочато розроблення курсу L2 (командно-штабний курс тактичного рівня) з подальшою імплементацією в систему професійної

військової освіти. Модель багаторівневої системи професійної військової освіти має забезпечити неперервний професійний розвиток, а також кар'єрне зростання військовослужбовців НГУ.

– Розширення партнерської співпраці між військовими навчальними закладами України і держав-членів НАТО та ЄС – серед основних завдань трансформації системи військової освіти. Як його реалізують в Інституті?

– Міжнародне співробітництво розглядаємо у контексті вимог сьогодення, передусім інтеграції вищої освіти України в європейській освітньо-науковий простір шляхом упровадження в освітній процес передових методик і практик підготовки споріднених військових формувань (навчальних закладів) держав-членів НАТО та FIEP. Це забезпечується розширенням двосторонніх відносин, зокрема залученням здобувачів до навчання на курсах професійної військової освіти за кордоном, а викладачів – до їх проведення, реалізації спільних наукових досліджень, оприлюднення результатів у наукових виданнях Інституту й іноземних ВВНЗ.

На тепер налагоджено співпрацю з відповідними закладами освіти Французької Республіки, Королівства Швеція, Румунії, Канади, Латвійської Республіки, Естонської Респуб-

ліки. Зокрема, на початку червня в Ризі між Національною академією оборони Латвії та Київським інститутом НГУ було підписано Меморандум. Протягом червня-липня на базі Інституту проведено робочі зустрічі, зокрема з науковою співробітницею Офісу аташе з оборонних питань Посольства Канади в Україні пані Марі-П'єр Реймонд, заступником аташе з питань оборони Посольства Королівства Швеція в Україні підполковником Маркусом Седквістом, що передбачає налагодження двосторонніх відносин у питаннях наукової співпраці та оборонній сфері та нарощування спроможностей ВВНЗ і засвідчує його безпрецедентну підтримку країнами-членами НАТО. Також Інститут бере активну участь у Програмі НАТО DEEP-Ukraine – Програмі вдосконалення військової освіти.

– Передусім варто усвідомити, що навіть найпотужніша теоретична підготовка без належного практичного складника не здатна забезпечити сповна готовність захисників протистояти колосальному морально-психологічному, фізичному навантаженню, пов'язаному з непростими, часом граничними для здоров'я і життя людини, умовами несення служби. У зв'язку з цим упровадження бойового досвіду в освітній процес набуває особливої значущості і передбачає заходи: стажування офіцерів – викладачів Інституту в районах виконання бойових (спеціальних) завдань, залучення на посади офіцерів із досвідом бойових завдань, проведення планових бінарних і додаткових занять за участю військовослужбовців з бойовим досвідом, організацію і проведення заходів з бойового зла-

формування початкових і спеціальних навичок стрільби без витрат боєприпасів з імітацією зовнішньої тактичної обстановки на проєкційному екрані використовують Тренажер вогневої та тактичної підготовки відділення оперативного призначення; на заняттях з вогневої підготовки – мультимедійні лазерні тренажери як переносні зенітно-ракетні комплекси «Ігла», «Stinger», протитанкові ракетні комплекси «Фагот», «Стugna», інше озброєння, що наближує тренування до умов реального бою. У цьому контексті неабияку роль відіграє фізична підготовленість майбутніх військовослужбовців, на що спрямовано заняття у спортивних залах із сучасним обладнанням, на стадіоні з майданчиками для різних ігрових видів спорту.

– Зважаючи на те, що науково-дослідну роботу розглядають як важливий компонент професійної характеристики фахівця, як її реалізовано в Інституті?

– Зазначу, що наукову діяльність зосереджено за напрямками: проведення наукових досліджень з проблематики НГУ та забезпечення освітнього процесу; підготовка та публікування наукових і навчальних видань; організація, проведення та участь у конкурсах наукових видань; упровадження результатів наукової роботи в освітній процес. До того ж Інститут на замовлення ГУ НГУ виконує науково-дослідні роботи з тем: «Нормативно-правове удосконалення засад діяльності Національної гвардії України як суб'єкта забезпечення державної безпеки

України: теоретичний та практичний аспекти»; «Створення та впровадження системи ISTAR в Національній гвардії України», «Вдосконалення процесу впровадження державної гендерної політики у НГУ». Ідею навчання через дослідження реалізуємо у діяльності наукових гуртків, що має забезпечити у здобувачів розвиток аналітичного мислення, креативності, інтуїції і водночас задовольнити їхні пошукові запити й творчі амбіції.

Зверну увагу на те, що в Інституті функціонує і вже набуло авторитетності наукове фахове періодичне видання «Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України», включене до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б». З метою розширення тематики засновано наукове періодичне видання «Проблеми правоохоронної та освітньої діяльності».

– Андрію Васильовичу, передодні нового навчального року, яким є Ваше мотиваційне слово до майбутніх гвардійців?

– Вважаю, варто наголосити: нині бути військовим – це престижно. В умовах захисту суверенітету і незалежності Української держави, виборювання права на майбутнє, життя у вільній і квітучій країні, бути військовим – це відповідально. Тож гідну відсіч агресору забезпечать високоосвічені, вмотивовані, всебічно підготовлені військові професіонали. У цьому – запорука нашої Перемоги!

**Анжеліна ПУГАЧ,
член НСЖУ,
кандидат педагогічних наук**

У контексті реалізації Цілей партнерства Україна-НАТО в Інституті активізовано роботу з нарощування спроможностей вивчення іноземних мов, Ціль партнерства G1200 «Мовні вимоги». Розроблену на цих засадах Концепцію мовної підготовки також спрямовано на посилення ефективності міжнародного співробітництва.

– Пане полковнику, Ви – офіцер зі значним досвідом бойових дій, який пройшов шлях від командира взводу до заступника командира бригади оперативного призначення «Червона калина». Яким є розуміння напрямів упровадження бойового досвіду в освітній процес?

годження підрозділів для виконання завдань з відсічі збройної агресії РФ із залученням викладачів. І нарешті – відображення цього напрямку в змісті різних навчальних дисциплін. До прикладу, в навчальній дисципліні «Тактико-спеціальна підготовка» розглянуто питання застосування програмного забезпечення «Кропива», його призначення; видів спорядження; змісту протоколу «March» – дії у різних умовах надання домедичної допомоги тощо.

Усе це видається можливим за наявності належної навчально-матеріальної бази. Зокрема, для навчання й тренування у закритому приміщенні стрільців,

«Ми зробимо – виграють діти»

Наша розмова з директором Українського ліцею ім. Т.Г. Шевченка, що в місті Ізмаїлі Одеської області, Юрієм Головльовим про школу, дітей, батьків та вчителів почалася з головного: як в умовах повномасштабної воєнної агресії росії проти України почуває себе навчальний заклад, створений в Ізмаїлі у 2018 році, і як продовжує навчати й виховувати за умов повітряних тривоги, уроків в укритті, дистанційки та всього того, що визначає наше буття в умовах війни. Йому слово.

– Ні в кого немає досвіду роботи в умовах воєнного стану. Це напрацьовується зараз – і дуже важко, бо в організацію роботи закладу вносяться здебільшого термінові зміни: у структуру навчального плану, режим роботи, організацію навчально-виховного процесу тощо. Наприклад, дистанційну форму навчання ми використовуємо як довготривалу форму масового навчання. Так, ми отримали ноутбуки для вчителів, для учнів соціально-незахищених категорій, однак цього замало... Інтернет: його спроможність визначають не лише технічні показники, але й постійні атаки російської навалочі, через що провайдери не здатні забезпечити його стабільність. Далі – використання електронних журналів (освітня платформа «Нові знання») на цей час – це даремна праця. Вчителі їх заповнюють по 3-4 рази, у зв'язку із частковим або повним зникненням інформації... Тобто великою проблемою є якісна організація дистанційного навчання.

– Як це вплинуло на вчителів, батьків, учнів?

– «Дистанційка», та ще й в умовах воєнного стану, негативно впливає на учасників освітнього процесу. В учнів зростає незадоволення від навчальної діяльності, деякі з них взагалі не бачать себе у цьому освітньому форматі; психологічне напруження, тривожність батьків... Ми – вчителі, як ніхто, їх розуміємо. Частина вчителів (високопрофесійних, з великим досвідом роботи) незадоволена своєю навчальною діяльністю. Тому є батьки, що забрали дітей та виїхали за кордон, і вчителі, які звільнилися. Ситуація не тільки психологічно ламає людей, але впливає і на загальний стан здоров'я. Попрацювати 12 годин на добу за комп'ютером – ось і проблеми із зором.

Війна додала ще один фактор – зовнішній: наявність у закладі укриття. У нас

в укритті, де є все необхідне (опалення, кондиціонування, медикаменти, кулер з водою, інтернет, телевізор тощо) для майже 700 учнів, лише 124 посадочних місця. Ми максимально ефективно використовуємо його наявність. Навчально-виховний процес організовано в дві зміни за змішаною системою. Це дало змогу залучити до очного (денного) навчання учнів початкової школи та ліцею. Але цього замало. Нажаль, учні гімназії навчаються дистанційно. З надією спостерігаємо за ремонтними роботами в укритті під будівлею дитячої поліклініки, що поруч, – це дасть змогу посадити за парти 100% учнів.

Багато викликів. Однак колектив закладу долає їх, робить все можливе, а інколи і неможливе. Україна має великий потенціал! Особливо там, де є молоді й талановиті вчителі. У нашому колективі майже половина вчителів, якими заклад пишається – це золотий фонд освітян міста. Сподіваюся, що вони, попри всі виклики, працюватимуть в освіті багато років.

– Скільки має отримувати вчитель, аби не відступити від мрії бути вчителем?

– Думаю, зараз педагогічне навантаження молодого фахівця у 18 годин (ставка) держава має оплачувати у розмірі 20-25 тис. грн, а досвідчених вчителів – не

менш як 30 тис. грн. Взагалі необхідно впорядкувати оплату педагогічних працівників. Є і непорозуміння: чому той самий учитель, який викладає в класах НУШ (1 – 6 класи) отримує надбавку 20%, а в інших класах (7 – 11 класи) – 5%. Яка різниця? А уявіть собі вчителя, який протягом п'яти років не викладатиме в класах НУШ – суцільна дискримінація та неповага! Розумію, що нині в країні – важкі часи, але і до війни на вчителів, на їх проблеми не звертали уваги. Відсутність житла й мізерна заробітна плата до цього часу залишаються невирішеними головними проблемами. Через це вчителі звільняються і влаштовуються у приватні школи.

Уявіть себе на місці вчителя в режимі його роботи: провести уроки на «дистанційці», потім на «очці», та ще в дві зміни; встигнути забезпечити зворотній зв'язок; швидко повернутися додому, підготуватися до уроків на наступний день. Педради, наради, засідання методичних об'єднань, батьківські збори, робота з класними журналами, звіти, планування, індивідуальна робота і ще багато чого іншого. Ви з роботи йдете на роботу. А якщо є сім'я – коли їй приділяти увагу? Я вже не кажу про роботу по господарству. Чи розуміє держава?

– У вашого ліцею були амбітні плани – настільки амбітні, що це сприймалося як фантазії. Що через війну відкладено чи забуто, чи не відбудеться взагалі?

– Ось – перспективний план оптимізації та розвитку закладу на 2018 – 2028 роки. Ніякої фантастики: євродах із заземленням, склопакети, централізоване теплопостачання, впорядковане подвір'я, спортивні майданчики, поточні ремонтні роботи у приміщеннях закладу, робота бібліотечно-інформаційного центру тощо. Передбачено ремонт кабінетів інформатики, біології та хімії, виготовлення нестандартного обладнання на спортмайданчик, очікуємо покращення технічного забезпечення.

У наших планах – не лише розвиток матеріально-технічної бази закладу. Першочергово – інноваційна методика та якісна організація навчально-виховного процесу. Це просто збалансований план, а оптимізація – не завжди скорочення.

– Ви розповідали про уроки на природі

та радість від того. У мріях було багато предметів, незвичних для нашої загальної освіти... Що збереглося?

– Ми зробили апробацію інтеграції формальної освіти та неформальної освіти. Розроблено та впроваджено систему інтегрованого оцінювання навчальних досягнень учнів. Згідно з чинним законодавством формальна освіта має право визнавати досягнення учнів, здобуті у неформальній освіті. Аналіз показав: за такої системи в учнів зростає мотивація та активність.

Ще новації. Творчою групою розроблено програму «Наступність». Перший етап – «Потужний старт», є місточком між дошкільним закладом освіти й початковою школою, другий – «Стабільність»: співпраця початкової школи та гімназії. Третій – «Впевнений фініш»: співпраця гімназії та ліцею. Програму впроваджено у навчально-виховний процес у 2019/2020 навчальному році зі щорічним коригуванням.

Оперативно-методична лабораторія вчителів англійської мови розробила зміст спецкурсів.

Для забезпечення доступності освіти та якісних умов навчання впроваджено ранню профілізацію у гімназії (у 5 – 9 класах).

Кризові ситуації розглядає створена Рада з профілактики.

Творчою групою розроблено електронний збірник завдань «Цікава математика» у форматі катана-тест.

Впроваджено ще одну власну розробку – програму «Інтелект плюс».

І це не все. Свої плани ми не залишимо без реалізації. Будуть інтелектуальні ігри на асфальті, уроки на свіжому повітрі – усе це буде! Ми зробимо так, щоб у школі було цікаво. Ми зробимо – виграють діти.

– Інклюзія. Як вона почувається в ліцеї?

– Це актуальне питання. Складне. У нас організовано та оснащено ресурсну кімнату. Що стосується кваліфікованих кадрів – забезпеченість складає 70%: логопед, практичний психолог, асистенти вчителів. Створено оперативно-методичну лабораторію асистентів вчителів, групи педагогічної підтримки, розроблено

індивідуальні програми розвитку учнів з ООП, індивідуальні навчальні програми (за потребою) – ми зробили все, що мали згідно з чинним законодавством. Але уявіть собі: сидять в першому класі 30 учнів шести років та серед них один учень з ООП. Вчитель зосередив увагу класу на навчальному матеріалі (в початковій школі це важко), і раптом учень з ООП б'є ногою асистента вчителя, заскакує на парту (або навпаки залазить під парту), верещить, розмахує тим, що в руці.

Урок зірвано. Це непоодинокі випадки. І ніхто не дає відповіді – як діяти? І кому ставити питання?

Цю роботу було розпочато до того, як я прийшов у заклад. Зараз ми ретельно вивчаємо проблемні питання, пов'язані з навчанням дітей з ООП. Є переконання, що навчання у загальноосвітньому закладі дітей з певними діагнозами та за наявності гіперактивності не є можливим. Хтось скаже, що це некоректно, нетолерантно – ні! Ми говоримо, що треба більше приділити увагу вивченню таких питань перед тим, як впроваджувати їх у програму реформування освіти. Там, де є невизначеність остаточної поведінки учня з ООП – ми ставимо під загрозу весь клас.

– Про повагу до учителів, батьків та оцінки: є час, коли цей важіль не працює – підлітковий період. Що ви тоді робите?

– З першого класу ми пропонуємо батькам педагогіку співпраці, але деякі батьки не завжди приймають до уваги наші рекомендації. Більше того, неповажно ставляться до вчителя,

некоректно висловлюються на його адресу. Безпідставно звинувачують у булінгу по відношенню до дітей з боку однолітків чи з боку вчителів (особливо смакують). Вчитель, ти маєш стійко витримувати все! Але ніхто ніколи не казав про булінг з боку учнів чи батьків по відношенню до вчителів. Ніхто цю проблему ніколи не порушував!

Таким батькам ми нагадуємо про «золоте правило моральності»: ставитися до людей так, як ти бажав би, щоб вони ставилися до тебе. На жаль батьки його забули, у майбутньому це спрацює проти самих батьків. Колектив робить усе можливе, щоб повернути дитину до соціальних норм поведінки, аби вона не підпадала під девіантну.

Про булінг не може йтися! Ні у ставленні до дітей, ні до вчителя. Треба знаходити спільну мову, компромісні рішення, інколи вольові. Директор має стати бар'єром проти некоректності та нетолерантності, які не мають права на існування в ліцеї. Як приклад: батьківські збори проводимо за графіком, що дає мені змогу прийти до кожного класу та вислухати батьків. Це найпростіший спосіб зупинити та ліквідувати розвиток конфліктної ситуації, вирішуючи нагальні проблеми.

– Чи було у планах, що український ліцей ім. Т.Г. Шевченка прийматиме на навчання обдарованих дітей?

– Випробувальні іспити чи відбір учнів заборонено законом. В ліцеї має право вчитися кожна дитина. А її обдарованість та схильність до певної діяльності ми виявимо спільно з батьками і сформуємо індивідуальну освітню траєкторію.

– Про що мріє Юрій Головлєв?

– Про Перемогу України, про мир, про школу, яка розвиває. Про що ще? Про онуків. Про рибалку, полювання і кулінарію (це моє давнє хоббі).

– Нехай усе справдиться! Слава Україні!

– Героям слава!

Ірина КОРОЛЬКОВА,
член НСЖУ,
м. Ізмаїл, Одеська обл.

Василь ТКАЧЕНКО,
головний науковий співробітник
Інституту всесвітньої історії НАН України,
доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України

Людина і зброя: нове прочитання

Московському імперському нарративу на Курщині було кинуте виклик: 6 серпня 2024 року Збройні Сили України перетнули державний кордон Росії. Психологічний бар'єр перед «червоною лінією» Путіна було подолано. Натомість закомплексував сам кремлівський воєвода: він раптом став унікати поняття «українське вторгнення». Замість цього в хід пішло словоблуддя про «ситуацію в прикордонній зоні» та про якусь українську «провокацію». Насправді ж новина в тім, що Росія втратила стратегічну ініціативу. І доказ тому – «Курський котел» на річці Сейм, де чисельність оточених, після зруйнування трьох мостів, сягнула трьох тисяч агресорів. Відтепер вибір у них простий як двері – або здаватися в полон, або лягати в сиру землю. За оцінкою експертів, наведені понтони та «повітряний міст» тут не зарадять. А тим часом Збройні Сили України на марші.

Вторгнення

«Кожен народ має ту владу, на яку заслуговує», – сказав ще далекого 1811-го року французький граф Жозе де Местр, мовлячи про уряд й урядування в Російській імперії. Тут, як кажуть, нічого ні додати, ні відняти. Однак, коли йдеться про наші часи, то цю тезу про «єдність влади і народу» в Російській Федерації можна дуже наочно проілюструвати.

Насамперед, цей народ укладає контракти на масове вбивство українських людей і реалізує це завдання з великим завзяттям, залишаючи позад себе руїни, смерть, біль і наругу над людьми. Згідно липневих 2024 року даних Левада-Центру, більша половина росіян (57%) стабільно, як і рік тому, вважають, що рішення Путіна про початок спеціальної військової операції було вірним. Більше того – загал росіян вважає, що ця операція посувається успішно (64%). А третина росіян взагалі гадає, що здобутки були б ще успішнішими, якби Росія застосувала ядерну зброю: 10% вважають такий крок «безперечним», а ще 24% «скоріше доцільним».

Чи не досягнуто тут отої хваленої «єдності партії і народу», на якій спіткнулася КПРС? Принаймні в очах цього народу за останні два з половиною десятиліття Путін створив собі імідж «гаранта безпеки», єдиної людини, нібито здатної у цій велетенській країні захистити інтереси росіян. То чи не час нам переглянути давно обридлу тезу: «путінський режим – це одне, а російський народ – це зовсім інше».

Аналітики висловлюють думку, що після «Курського котла» уже готується новий район бойових дій. Назагал, станом на 20 серпня Україна контролювала у Курській області 1263 кв. км території та 98 населених пунктів.

Тож немає чому дивуватися, коли після наступу ЗСУ президент Путін раптом зник (як це за ним давно водиться) із Москви. Залишив завдання конструювати нові декорації для старого спектаклю своїм старим і досвідченим апаратникам. Так, міністр закордонних справ Росії Сергій Лавров відкинув можливість ініційованих донедавна Путіним перемовин між Україною та РФ. Натотез Лавров додав, що для Москви переговорний процес взагалі є неприйнятним, оскільки «його єдина мета – просування ультиматуму під назвою «формула Зеленського». А помічник кремлівського диктатора Юрій Ушаков уточнив позицію Москви назагал грубо й зримо: подальші переговори «залежатимуть від ситуації на полі бою, в тому числі в Курській області».

Ну, що ж – є стара приповідка: «на війні, як на війні». Після Курського прориву ідея мирних переговорів з агресором стала так само несвоечасною і для української сторони. Для нас сама історія поставила проблему в екзистенційну площину: «бути чи не бути». За таких умов уже не залишається місця для компромісу. Або нам судилося бути українцями – жити на своїй землі у своїй державі, – або не судилося. Долю й справді буде вирішено здебільшого на полі бою. Згідно принципів, які заповідав нам Тарас Шевченко: «Як понесе з

України // У синєє море // Кров ворожу... отоді я // І лани і гори – // Все покину і долину // До самого бога // Молитися... А до того – // Я не знаю бога». Після цих слів із «Заповіту» нині зовсім уже недоречними видаються нещирі розумування про мир і любов до ближнього, коли за цим московським «ближнім» уже кришаві тіла наших полеглих синів та ріки материнських сліз. Тож, волав совином криком наш Кобзар: «Поховайте та вставайте, // Кайдани порвіте // І вражою злою кров'ю // Волю окропіте».

Конспірація

І наші воїни знали що робити. Як відомо, перші два тижні військова операція в Курській області відбувалася в обстановці повної «інформаційної темряви» й ситуаційної невизначеності. З плином часу для української сторони створилася нова ситуація, яку, судячи з усього, ще треба осмислити. А відтак і опрацювати нову стратегію й тактику на майбутнє. Як повідомляє The Economist, головнокомандувач ЗСУ Олександр Сирський розглядав кілька сценаріїв вторгнення в Росію. Своїми планами він ділився лише з невеликою групою генералів і силовиків. Про ці плани нібито не знали й західні партнери. Більшу частину інформаційного наповнення взяла на себе військова розвідка. ГУР включили в процес лише на пізній стадії.

Як стало згодом відомо, розглядалося кілька сценаріїв наступального удару по найслабших місцях російської лінії: атака в Брянській області на півночі; наступ в Курській області; комбінація цих двох варіантів; або щось більше. The Economist стверджує, що «головною

метою було відволікти російські війська з Донецької області та створити козирі для будь-яких майбутніх переговорів». Це все було покрито туманом секретності. Сирський збив противника з пантелику, приховавши прибуття найдосвідченіших дивізій, які уже брали участь у боях. Підкріплення було перекинуто до лісів біля кордону Курської області під приводом захисту від передбачуваного російського нападу на Суми. Самі ж українські солдати почали підозрювати, що відбувається щось серйозне, лише на початку серпня, коли їм раптово видали нове спорядження. Зокрема нові каски із вмонтованими навушниками, а також нові штурмові гвинтівки.

В урочний час вторгнення на Курщину відбулося і стало справжньою світовою сенсацією. Колишній прем'єр-міністр Борис Джонсон у своїй статті в *таблюді* Daily Mail висловив щире захоплення операцією й закликав нинішні уряди Великої Британії та США дозволити Україні удари далекобійною зброєю по російських авіабазах. За його словами, блискавичний ривок ЗСУ в Курській області «нагадує нам ключову істину цієї війни – ми з самого початку недооцінювали українців». З'явилось відчуття, що після тижня тактичного генія Україна нарешті може покласти край цій війні. Тим часом приниження кремлівського диктатора з кожним успіхом України посилювалося: Путін «навіть у найстрашніших жахіттях не міг уявити, що одного разу в Росію ввійдуть українські танки або що приблизно за тиждень вони захоплять більше території, ніж росіяни захопили за рік – понад 1000 кв. км, а також що йому доведеться евакуювати сотні тисяч росіян і платити їм через це по 100 доларів». І на завершення Борис Джонсон закликав лідерів Заходу відмовитися від напівзаходів і зволікань щоб дійсно закінчити війну. Він заявив, що нинішньому прем'єр-міністру Великої Британії Кіру Стармеру час «припинити ходити колами». Українці дають цьому приклад – вони кидають Путіну «похмурий стратегічний виклик».

Союзники

Означений стратегічний виклик став не тільки проблемою Росії. З боку Сполучених Штатів до Курської операції було прикуто не меншу увагу. Про це засвідчив хоча б брифінг у вівторок, 20 серпня, речника Пентагону США Патріка Райдера: «Ми продовжуємо дискусії з українцями щодо того, на чому

вони зосереджені. Ви чули, як президент Зеленський сказав, **що це було для створення буферної зони, тож ми ведемо ці розмови, щоб дізнатися більше про їхні цілі».** З боку американської сторони уже не раз вчувалося, що США зосереджені на тому, щоб Україна була вільною і суверенною країною, здатною стримувати російську агресію в майбутньому. Українці зі свого боку продемонстрували свою креативність і бойову майстерність. Однак, зауважив Патрік Райдер, **«коли йдеться про те, які їхні довгострокові цілі тут, то ми з ними все ще обговорюємо».**

А обговорювати є про що – Україна наполягає на можливості застосувати далекобійні ракети АТАСМС по території Росії. В інтересах України має йтися про перемогу над агресором. Однак нічого втішного від представника Пентагону і на цей раз почути не довелось: «Наша політика залишається незмінною в плані використання ударних сил і засобів дальнього радіусу дії для завдання глибоких ударів. Як ми вже говорили, **проведення оборонних операцій через кордон дозволено. І на цьому я зупинюся».**

Отже не «перемога», як того прагне Україна, а лишень «проведення оборонних операцій», як собі уявляють США. Проте хай там як, але наразі доводиться вирішувати цілий ряд проблем двосторонніх українсько-американських питань. Взяти хоча б блокувальні «червоні лінії» у мисленні наших американських колег. З огляду на них «Київ нічого не говорив про операцію союзникам напередодні транскордонного наступу, знаючи, що вони накладуть вето на операцію, яка перетне найсуворішу з усіх червоних ліній». А тим часом, дотримуючись установлених із США домовленостей, у процесі військової операції українцями були активно задіяні системи HIMARS, дальність дії яких становила лише близько 80 км. Ці системи американці надали Україні в серпні 2022 року за умови, що їх не використовуватимуть на території Росії. Однак з того часу ці обмеження було пом'якшено. Інша справа, що Україна достоту не має права використовувати західні ракетні системи великої дальності (300-500 км). На Курському напрямі також використано зброю з інших країн надходження: «російські військові блогери та міжнародні журналісти з української сторони ідентифікували британські, американські та італійські танки і бронемашини як такі, що їх використано під час штурму».

Ще раз нагадаємо: попри всі проблеми і неузгодженості було врешті-решт досягнуто значимого результату. Збройні Сили України впродовж другого тижня просунулися на 35 км від кордону у бік Курська. Переможна хода знаменувався й тим, що за два тижні було захоплено уже понад 1200 кв. км російської території, зруйновано три мости через річку Сейм, у пастці опинилося до 3 тис. військових РФ.

Супостати

З огляду на таку відчайдушну сміливість Збройних Сил України у проведенні Курської операції, Путіну довелося пережити непрості моменти. Намагаючись зробити гарну міну при поганій грі, на нараді з військовими та губернаторами 12 серпня кремлівський очільник поставив завдання «видавити противника» з російських територій. При цьому він запевнив, що темпи наступу російських сил на Донбасі збільшилися у півтора рази, що цілі Києва, нібито, провалилися, а російське суспільство не піддалося на спроби посіяти розбрат. Це все, як ми розуміємо, відбувалося на примітивному рівні агітації й пропаганди.

А тим часом аналітики опозиційного російського видання The Moscow Times помітили, що впродовж другого тижня Путін жодного разу не коментував про все нові й нові втрати російської території, про масову загибель особового складу, про небувале трощення військової техніки. Дистанціюючись від цих проблем, 13 серпня Путін провів переговори з лідером палестинської автономії Махмудом Аббасом. В неділю ж, 18 серпня, Путін вирушив із державним візитом до Баку, де виявив бажання Росії зіграти роль у миротворчому процесі на Південному Кавказі. І в цьому теж не було нічого нового: на графік роботи Путіна наклала свій відбиток індивідуальна психіка кремлівського достойника. Як наголошував аналітик британського Royal United Services Institute Марк Галеотті, самоусунення у кризові періоди від проблем не є чимось незвичайним для Путіна. Коли виникають справді складні виклики, вони стають проблемою іншого, але не Путіна. У Путіна ж, зазначав опозиційний політолог Аббас Галлямов, час від часу відбувається тотальна втрата почуття порядку денного: «Росіяни на все це дивляться і чують: президенту потреби палестинців,

Закінчення. Початок на с. 16

жертв вірмено-азербайджанської війни <...> важливіші за біди жителів Курської області».

А між тим справжню біду і для жителів Курщини становить все та ж агресивна імперська політика путінського режиму. Залишається сподіватися, що вторгнення України в Курську область підштовхне нарешті російське суспільство до думки, що війна – це не тільки те, що ця маса народу звикає бачити по телевізору впродовж 900 днів від початку російського вторгнення. Із віртуальної телевізійної картини ця війна раптом стала для росіянина жорстокою реальністю. Чи розуміють ці обдурені пропагандою люди ту велику принципову відмінність: окупації української Бучі від окупації російської Суджі? Чи оцінять ту велику гуманітарну допомогу, яка надається українською адміністрацією бідолашним і німеччинам? Чи усвідомлять куряни, чим кардинально відрізняються підходи українців і москвитів у своєму ставленні до полонених. У той час, коли росіяни катують та вбивають полонених українців, українські військові проявляють людську порядність до тих російських солдатів, які масово здаються в полон на Курщині. Особливо прагматичне ставлення ЗСУ до юнаків-новобранців, яких розглядають як фонд для обміну на українських військових полонених.

Послання

Які послання Москві та колективному Заходу несе Курський прорив? *Насамперед*, він дає зрозуміти росіянам, що війна може нести й для них великі негативні наслідки. *По-друге*, прорив може відтягнути російські війська від інших ділянок на лінії фронту. *По-третє*, наступ на Курщині піднімає моральний дух в Україні через демонстрацію цієї, поки що локальної, перемоги. *По-четверте*, український наступ демонструє тим угодцям на Заході, що Україну треба підтримувати як бойовий загін європейської демократії. *По-п'яте*, успіхи ЗСУ сіють розкол в рядах російської військової еліти. *Врешті-решт*, відбувається знищення ключових військових ресурсів Росії, на яких тримається путінський режим.

Будемо сподіватися на те, що Курська кампанія дасть той суспільний поштовх, який буде здатний змінити увесь подальший перебіг російсько-української війни.

Перше: якщо Україна і надалі матиме успіх у Курську, то Росії доведеться вивести більше сил з окупованих українських територій. Друге: українські бригади, які зараз проходять навчання, можуть бути розгорнуті для посилення в Курській чи Донецькій областях. Третє: зосередивши сили, Київ зможе провести у 2025 році повноцінний контрнаступ, а не просто ще один наступ на Донбас. Четверте: будемо сподіватися на подальше знищення Чорноморського флоту РФ. П'яте: має відбутися прискорений демонтаж російської мережі протиповітряної оборони в Криму. У підсумку, Крим стане наступною мішенню, а Керченський міст буде зруйновано найближчим часом.

Чим усе це закінчиться – навряд чи хто може дати стопроцентну відповідь. Поки що можуть бути хіба що різні варіанти і версії розвитку подій. Однак ніхто із нині діючих політичних чи військових діячів за цю справу не візьметься – бо війна війною, і на те є не лише божа сила, але й державні закони збереження секретності. Отже, більш вільні у своїй прогностичній та аналітичній діяльності незалежні експерти, не пов'язані присягою збереження державної таємниці.

Прогноз

Зосередимось на одному, але воістину сакраментальному питанні: коли може закінчитись війна? І в цьому питанні нам може допомогти воєнний експерт, генерал-лейтенант у відставці, колишній заступник начальника Генштабу (2006-2010 рр.) Ігор Романенко. Щоправда й він застерігає, що його версія стосується не класичного закінчення війни, а лише перспективи припинення ведення активних бойових дій. І тут із аналітиком можна погодитись, оскільки взаємини з режимом Путіна набули нині екзистенційного характеру: «або ми, або вони». Для кардинального вирішення проблеми доведеться, судячи з усього, чекати іншої Росії й іншого політичного режиму.

На сьогодні ж Путін відчайдушно намагається добитися в цій війні позиції сильного, щоб диктувати свої умови миру. З кінця 2023 року він продовжує наступ з великими втратами на Донбасі й не зупиниться, доки у нього будуть ресурси. Загальна ситуація бачиться Ігорем Романенко такою: «в такому темпі, як нині, Росія може воювати ще максимум два роки. Що стосується України, то ми суттєво залежні від поставок озброєнь, техніки й боєприпасів

від західних партнерів – вітчизняний ВПК поки що задовольняє наші потреби лише на 15-20%». На переломі 2023-2024 років так сталося, що ми від американських партнерів півроку практично нічого не отримували. Зараз це відчувається у затягуванні постачання винищувачів F-16, а також у забороні використання далекобійної зброї по території РФ. До того ж отримані недавно винищувачі можуть використовуватися лише для захисту у складі системи ППО зі старими ракетами малої й середньої дальності.

Тож нині, коли ворог керованими авіабомбами знищує наші міста, Україна як ніколи потребує дозвіл на використання ракет до 300 км. Саме далекобійна зброя здатна зупинити противника. Однак, на жаль, перейняте виборчою кампанією керівництво США, займає останнім часом позицію спостерігача. Ігор Романенко пояснює ситуацію таким чином: «Ми розпочали активний наступ на Курщині, а американців це бентежить. Вони не розглядали варіант, що бойові дії можуть перейти на територію Росії. Мабуть, це відбувається тому, що американцям зараз не потрібна швидка перемога України. Їм також не потрібна повністю переможена Росія, а лише ослаблена і не здатна воювати».

Тож ситуація залишається вкрай невизначеною і залежить вона від того, чи/коли наші американські партнери змінять врешті-решт режим очікування на режим активної допомоги. Україні ж доводиться спішно наводити порядок з обліком призовників. Адже росіяни щомісяця постачають на фронт 30-40 тис. своїх новобранців. Нам треба компенсувати їхнє число нашим якісним технічним оснащенням. Однак, якщо американці й далі надаватимуть нам допомогу «чайними ложечками», то ми втрачатимемо навіть ті здобутки, які отримали на Курщині. При повній зупинці американської допомоги Україна буде змушена рано чи пізно прийти до переговорів з Путіним, але повністю на його умовах.

Залишається сподіватися і на кращий варіант розвитку: США переходять від режиму очікування до надання всебічної військової допомоги. Тоді наші воїни зможуть стабілізувати ситуацію на Донбасі та зупинити просування противника. Далі з'явилася б можливість розпочати масштабні деокупаційні дії, коли б на твердій позиції сильного можна було б дозволити собі подумати про переговори з противником.

Серпень 2024. Постаті

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
старший науковий
співробітник ДНПБ України
ім. В.О. Сухомлинського,
доктор педагогічних наук

190 років від дня народження Юрія Федьковича (1834–1888), українського письменника й освітнього діяча

Народився 8 серпня 1834 у Стронці-Путилові Вижницького повіту на Буковині (нині селище Путила Чернівецької області). В 1846-48 навчався в німецькій нижчій реальній школі в Чернівцях. 1849 виїхав до Молдавії, проживав у містах Ясси і Нямц, займався самоосвітою, почав писати вірші німецькою мовою. В 1852-63 перебував на військовій службі, при тому, що сам не був міцного здоров'я і з раннього віку мав слабкий зір. Брав участь в австро-італо-французькій війні, служив у Трансильванії.

1866 обраний головою громади Стронець-Путилів. Вдруге обійняв цю посаду після повернення зі Львова (1873). У 1869-72 – інспектор народних шкіл Вижницького повіту. В 1872-73 працює у Львові в товаристві «Просвіта» редактором книжок для народу.

Відзначаючи особливу роль рідної школи в житті нації, Ю. Федькович писав: «Дитина без школи; що рілник без поля, Що рілля без плуга; що гола стодола». Боровся за народну українську школу, яка сприяла б піднесенню культурно-освітнього рівня та національної свідомості народу, дбала про плекання історичної пам'яті поколінь та справжнього патріотизму через вивчення рідної мови. Прагнув реорганізувати тогочасну систему освіти на Буковині відповідно до потреб української нації, виступав з промовами на повітових вчительських конференціях (Вижниця, 1871), де виклав свій новий навчальний план, який передбачав зміни гуманітарної і природничої складової у шкільних підручниках, а також заміну етимологічного правопису на фонетичний.

Працюючи шкільним інспектором, піклувався про зміцнення економічної бази школи, про матеріальну забезпеченість учителя, про підвищення кваліфікації освітян через курси й наявність шкільних бібліотек, про вироблення педагогічної майстерності й творчості. Про вчителя висловлювався так: «Мистецтво розквітає і занепадає завдяки художникам, а школа – завдяки вчителям. Кожна школа залежить від учителя; вона – його духовна фотографія».

Особливу увагу звертав на початкову школу як фундамент національної освіти й виховання. Створив «Буквар для господарських діточок на Буковині» (1857, виданий не був). Високо цінував фольклор і народні звичаї як могутні виховні засоби; сам шанував і збирав ці скарби народної педагогіки, уклавши збірники «Буковинські пісні з голосами», «Колядник руського народу», «Руський женчик»,

«Найкращі співанки руського народу на Буковині». В усьому народному бачив великий виховний сенс, у національному одязі теж; сам ходив у простому гуцульському вбранні.

Автор творів для дітей, зокрема казок «Золота кісочка», «Хитрий кравець», «Бідолашко» та ін.

З 1876 постійно проживав у Чернівцях. Долучився до діяльності заснованого у 1869 товариства «Руська Бесіда».

Помер 11 січня 1888, похований на Руському цвинтарі у Чернівцях.

260 років від дня народження Максима Берлинського (1764–1848), українського педагога, історика, архівіста

Максим Берлинський народився 17 серпня 1764 в с. Нова Слобода поблизу Путивля на Сумщині в сім'ї священнослужителя. Походив з українського шляхетського роду Берлинських. У 1778–86 навчався у Києво-Могилянській академії до богословського класу. 1789–1834 викладав у Київському головному народному училищі й став улюбленим педагогом кількох поколінь учнів. Його уроки з політичної та географічної історії в училищі, а також всесвітньої історії у Київській духовній академії суттєво відрізнялися від звичайних лекцій інших викладачів: він наповнював свої заняття маловідомими фактами, власними цікавими інтерпретаціями та ілюстрував

їх виписками з архівних документів, які знаходив у різних монастирях і приватних збірках.

Найвідомішою у доробку вченого за його життя стала праця «Короткий опис Києва» (1820), в якій він локалізував історичні райони міста і конкретні пам'ятки старовини, правильно визначив Старокиївську гору як перше місце перебування засновника Києва князя Кия тощо. Це було перше монографічне дослідження старожитностей Києва. На цей фундамент лягали наступні цеглини пізнання київської давнини.

Є частка праці вченого й у створенні Київського університету Св. Володимира. Під час його заснування (1834) М. Берлинський займав посаду голови першого університетського правління, аж до приїзду до Києва М. Максимовича, який, до слова, дуже шанував уже немолодого дослідника київської історії і пізніше присвятив його творчості спеціальну статтю.

Незмінним для вченого упродовж багатьох років було щоденне методичне анування в окремий зошит даних про погоду в Києві. Тепер, саме завдяки його спостереженням, Гідрометеослужба України має дані про погодні умови та рівень води у Дніпрі, починаючи з кінця XVIII ст. У його записках, датованих 1826 р., знайдено свідчення про те, що на Подолі, поруч із горіховими і абрикосовими деревами, росли й каштани. Природознавці вважають, що це взагалі перше повідомлення про ці дерева в Києві.

1834 виїшов у відставку з посади інспектора Київської гімназії. Останні роки життя провів скромно і досить самотньо у своєму будиночку на Липках, поблизу Кловського палацу, де тоді містилася Перша Київська гімназія. І в

похилому віці продовжував займатися регулярними метеорологічними спостереженнями (вів їх практично безперервно понад півстоліття).

Помер 6 січня 1848. Похований на старому Байковому цвинтарі. На відзнаку заслуг М. Берлінського одну з вулиць Києва у 1962 названо його ім'ям.

250 років від дня народження Павла Білецького-Носенка (1774–1856), українського педагога, письменника

Народився 27 серпня 1774 у м. Прилуки на Чернігівщині у дворянській сім'ї, що походила з давнього козацько-старшинського роду. Коли хлопчиків виповнилося п'ять років, його записали до відділення для малолітніх Імператорського шляхетського сухопутного кадетського корпусу в Санкт-Петербурзі, де він навчався упродовж чотирнадцяти років. У 1793 закінчив навчання і був направлений в чині поручика до 1-го батальйону Катеринославського егерського корпусу.

У 1801 організував невеликий пансіон для дітей у власному маєтку в селі Лапинцях на Прилуччині, який діяв близько 40 років. За цей час у ньому навчалось понад 100 дітей. Як педагог прагнув виховувати гармонійно освічених людей, розвивати в учнів природні здібності та естетичний смак. Усі предмети викладав сам. Заслуговує на увагу розклад занять пансіону: п'ять разів на тиждень з ранку до

обіду відбувалися заняття з латини, французької, німецької і російської мов, переклад текстів з російської мови і навпаки; ранок у четвер відводився для занять живописом; після обіду в понеділок і середу вивчали арифметику і геометрію; у четвер, п'ятницю й суботу – географію Європи та Азії; у вівторок, середу, четвер, п'ятницю й суботу вивчали історію стародавнього світу, загальну і російську історію; у святкові та вихідні дні педагог знайомив вихованців з Біблією і найкращими творами світової літератури. Влітку в пансіоні навчалися по 8 годин, а взимку по 7. Вставали завжди о 7-й. З 8-ї до 12-ї – навчання, потім прогулянки і знову навчання. О 9-й вечора кожен вихованець мав записати до журналу все, що вивчив за день, та про свою поведінку. Батьки, переглядаючи журнал, мали повну уяву про поведінку і успіхи в навчанні своєї дитини. Знаючи здібності й нахили кожного вихованця, П. Білецький-Носенко нерідко не погоджувався з батьками дітей, які визначали їхнє майбутнє, керуючись власними уподобаннями.

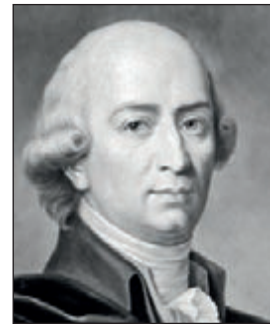
У 1807–09 працював штатним помічником попечителя прилуцького благодійного закладу, з 1810 – штатним наглядачем повітового училища, а з 1812 – почесним наглядачем училищ Прилуцького повіту. 1838 став співробітником газети «Полтавські губернські відомості», де впродовж 1838–41 надрукував чимало матеріалів з різних галузей знань, які й нині не втратили свого історико-пізнавального значення.

Багато уваги приділяв художній літературі. З-під його пера з'явилося понад 300 байок, 15 балад, драма «Іван Золотаренко», з якої до нас дійшов лише невеликий уривок. Особливе місце в його творчому доробку посідають

казки, в яких широко використано український фольклор. Уперше в українській літературі запровадив жанр віршованої казки.

Павло Білецький-Носенко пережив дружину, старших синів і двох молодших доньок. Помер 23 червня 1856 у Лапинцях. Похований у своєму саду поряд з дружиною, доньками та двома синами. На жаль, ні його садиба, ні прекрасний сад, ні могили родини не збереглися.

280 років від дня народження Йоганна Готфріда Гердера (Johann Gottfried Herder, 1744–1803), німецького філософа, письменника-просвітителя, педагога

Народився 25 серпня 1744 у м. Морунгені у Східній Пруссії (нині м. Моронг у Польщі) у сім'ї бідного паламаря лютеранської церкви, водночас дзвонаря, півчого та шкільного вчителя. Він хотів стати лікарем, але знепритомнівши в анатомічному театрі, відмовився від цього наміру. 1760 став студентом богословського факультету Кенігсберзького університету. Його жартома називали ходячою книжковою лавкою – 18-річний юнак вражав багажем знань. У студентські роки на нього звернув увагу І. Кант і посприяв його інтелектуальному розвитку.

Після закінчення університету в 1764 переїхав до Риги, де викладав у церковній школі, а пізніше став пастирським помічником. Працюючи в Ризі,

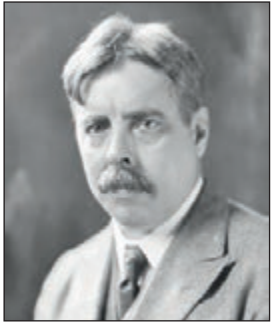
дотримувався власної методики викладання: навчання має виходити зі світогляду та здібностей учня, не через покарання різкою, не через сліпе запам'ятовування, а через відчуття, самовідкриття, логічне самостійне думання. Як викладач і проповідник, Гердер став досить відомим. Крім того, саме в Ризі розпочалась його літературна діяльність. У 1769 він відвідав Німеччину, Голландію та Францію. У 1770 в Гамбурзі познайомився з Лессінгом, а трохи пізніше доля звела його з молодим Гете, який тоді був ще студентом. Гердер справив величезний вплив на його формування як поета.

Рушієм суспільного прогресу Гердер вважав культуру. Він стверджував, що «гуманність – це скарб і нагорода за всі праці людські». Показовим з позицій педагогічної культури є його твердження про те, що «виховання гуманності є справою, якою треба займатися невпинно; в іншому випадку ми всі повернемося до тваринного стану, до тваринної грубості».

Досліджуючи народну творчість, Гердер став першим німецьким фольклористом; вважав, що кожна нація має свою літературну традицію, що пов'язана з міфологією. Неабияку наукову цінність становлять мовознавчі студії Гердера «Дослідження про походження мови» (1772) та історична чотиритомна праця «Ідеї до філософії історії людства» (1784–91). Історичний погляд на мистецтво дав змогу Гердеру зробити висновки про те, що не існує народів більших чи менш талановитих – усі народи мають своє неповторне обличчя, і цією неповторністю визначено місце кожного народу в історії культури.

Помер 18 грудня 1803 у Веймарі.

150 років від дня народження Едварда Торндайка (Edward Thorndike; (1874–1949), американського психолога і педагога

Народився 31 серпня 1874 у м. Вільямсбург, штат Массачусетс. Навчався в Університеті Веслі. В студентські роки захопився психологією, прочитавши книгу В. Джеймса «Основи психології». Натхнений ідеями Джеймса, Торндайк перевівся до Гарвардського університету і тут прослухав його курс.

У 1898 захистив докторську дисертацію «Інтелект тварин» у Колумбійському університеті. З 1899 – викладач психології в педагогічному коледжі Колумбійського університету; проводив психологічні дослідження проблем навчання, а також тестування інтелекту.

З 1904 – професор Колумбійського університету, в якому пропрацював 50 років. Автор 507 публікацій. З 1912 – президент Американської психологічної асоціації. У 1939 подав у відставку, проте активно продовжував наукову діяльність аж до смерті. Один із засновників біхевіоризму, який розглядає поведінку людини як результат взаємодії організму з навколишнім середовищем. Науковий статус Торндайка зміцнився після видання трьох томів «Педагогічної психології» (Educational Psychology, 1913–14), що стали класичними і справили суттєвий вплив на теорії навчання ХХ ст. На основі своїх досліджень вивів

кілька законів наочності:

- закон вправи (пропорційний зв'язок між ситуацією і реакцією на неї щодо частоти їх повторення, тобто для закріплення зв'язку між стимулом і реакцією необхідне повторення цього зв'язку, інакше він зникає);

- закон готовності (зміна готовності організму до проведення нервових імпульсів, пов'язаних з вправами);

- закон асоціативного зсуву (при реакції на один певний подразник з декількох, що діють одночасно, інші подразники, які брали участь в даній ситуації, надалі викликають таку ж реакцію);

- закон ефекту (будь-яка дія, що викликає задоволення в певній ситуації, асоціюється з нею і надалі підвищує ймовірність повторення даної дії в подібній ситуації; невдоволення ж (або дискомфорт) при дії, асоційованій з певною ситуацією, призводить до зниження ймовірності скоєння цього акту в схожій ситуації; це передбачає, що в основі наочності лежать також деякі полярні стани всередині організму, з чого можна зробити висновок, що «пряник» працює краще, ніж «батіг»).

У 1920 вперше ввів поняття соціального інтелекту, який описав як «здатність розуміти чоловіків, жінок, хлопчиків та дівчат, уміння діяти розумно у відносинах з людьми».

З 1924 – співредактор часопису «Journal of Genetic Psychology», а з 1926 – «Genetic Psychology Monographs».

У 1920-х публікувався в українській фаховій педагогічній періодиці. Так, у журналі «Шлях освіти» (1925, № 10) вміщено його статтю «Виміри в педагогіці».

Помер 10 серпня 1949 у м. Монтроз, штат Нью-Йорк.

Шануймося!

Вийшло з друку презентаційне видання «Україна. Науковці й освітяни: незламні у війні» / Ред. колегія Шеремета Ю.А. [та ін.]. – К.: Альфа-Віта Груп, 2024. – 152 с.: іл.». Це вже друга книга видавництва «Альфа-Віта Груп», що об'єднала науковців і освітян у висвітленні власного досвіду спротиву ворогу під час широкомасштабного вторгнення РФ на територію України. (Перша книга, що представила літопис від початку широкомасштабної війни, вийшла 2023 року.)

У цей нелегкий час у науковців-педагогів і освітян особлива місія – формувати психологічну стійкість, світогляд й ціннісну сферу особистості. Непоодинокі випадки, коли саме у воєнний час винайдено нові форми й засоби навчання, методики для здійснення такої необхідної виховної і корекційної діяльності. У виданні також висвітлено позапланову діяльність науковців і освітян – психологічну й іншу допомогу на засадах волонтерства. Загалом книга представляє широкому загалу палітру опору національної освіти і науки, що демонструє гуманізм, людяність, згуртованість, свободу і відповідальність особистості, що втілені у наміри та реальні звершення.

Книга відкривається поезіями освітян, які свої емоції виливають у римовані рядки. Ось уривок з вірша «Гордися, друже, що ти українець!» **Євгена Потанчука**, викладача Хмельницького національного університету:

Гордися, друже, що ти УКРАЇНЕЦЬ,
Народ свій гідно світу представляй!
Щоб УКРАЇНУ не діймав чужинець,
Нарощуй міць і сили набирай!

Примітним є, що матеріали представили науковці й освітяни з усіх регіонів України, включаючи переселені заклади Донецької і Луганської областей, і це створює неподільність істинно всенародного спротиву. У єдиному строї – Київщина і Львівщина, Донеччина й Закарпаття, Одещина і Чернігівщина, Хмельниччина й Миколаївщина, Вінничина й Запорожжя, Дніпропетровщина і Прикарпаття, Житомирщина і Буковина...

Так само показово є одностайність науковців і освітян, науково-педагогічних колективів закладів вищої освіти і закладів середньої, в тому числі спеціальної, профільної та передвищої професійної освіти.

Наостанок процитуємо президента НАПН України, академіка **Василя Кременя**, переднє слово якого вміщено до книги: «Це видання має за мету представити широкому загалу діяльність освітян і науковців з опору ворогу й консолідації суспільства у захисті незалежності, свободи й самовизначення українців. Презентувати громадську ініціативу, талановитість і беззастережність українців. Шануймося, бо ми того варті! Слава українській освіті і науці! Слава Україні!»

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського

оголошує конкурс на заміщення вакантних посад:

- **завідувач відділу** педагогічного джерелознавства та біографістики;
- **завідувач сектору** сухомлиністики відділу педагогічного джерелознавства та біографістики;

Вимоги: громадянство України, вільне володіння українською мовою, науковий ступінь доктора наук або доктора філософії (кандидата наук), вчене звання, не менше п'яти років досвіду і не менше 10 публікацій, у тому числі не менше однієї у наукометричних базах, та/або патентів, володіння засобами ІКТ, а також високі моральні якості.

- **старший науковий співробітник** відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти;

Вимоги: вільне володіння українською мовою, мають науковий ступінь доктора наук або доктора філософії (кандидата наук), не менше п'яти років досвіду і не менше 7 публікацій та/або патентів, володіння засобами ІКТ, а також високі моральні якості.

- **молодший науковий співробітник у відділі:**

- ▶ педагогічного джерелознавства та біографістики;
- ▶ наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти;
- ▶ цифрових технологій та комп'ютерного забезпечення

Вимоги: громадянство України, вільне володіння українською мовою, вища освіта рівня спеціаліст або магістр, володіння засобами ІКТ, а також високі моральні якості.

Строк подання заяв – один місяць з дня опублікування оголошення.

Документи на конкурс:

1). письмова заява на ім'я керівника про участь у конкурсі, написана власноруч; 2). копія документа, що посвідчує особу; 3). особовий листок з обліку кадрів з фотографією; 4). автобіографія; 5). перелік наукових праць, опублікованих у вітчизняних та/або іноземних (міжнародних) рецензованих фахових виданнях; 6). копії документів про вищу освіту, підвищення кваліфікації, присудження наукового ступеня, присвоєння вченого звання, військового квитка (для військовослужбовців або військовозобов'язаних); 7). копія документа, що посвідчує особу; 8). копія трудової книжки (за наявності); 9). письмова згода на збір та оброблення персональних даних. 10). Копії документів, що подає претендент (крім копії паспорта), має бути засвідчено за місцем роботи претендента або нотаріально.

Документи подавати за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В.О. Сухомлинського, каб. 29-А, відділ кадрів. **Телефон для довідок:** +38-099-425-65-74.

Інститут вищої освіти НАПН України

оголошує конкурс на посаду

Завідувача відділу соціальних та інституційних трансформацій у вищій освіті – 1 ставка (доктор наук або доктор філософії /кандидат наук).

Строк подання заяв протягом 30 календарних днів з дня оприлюднення оголошення.

Документи на конкурс: 1) письмова заява на ім'я керівника про участь у конкурсі, написану власноруч; 2) копія документа, що посвідчує особу; 3) заповнена особова картка (встановленого зразка); 4) автобіографія; 5) копія трудової книжки (за наявності); 6) копії документів про вищу освіту, підвищення кваліфікації, присудження наукового ступеня, присвоєння вченого звання, військового квитка (для військовослужбовців або військовозобов'язаних); 7) перелік наукових праць кандидата, опублікованих впродовж останніх п'яти років у вітчизняних та/або іноземних (міжнародних) рецензованих фахових виданнях (далі – наукові праці), зокрема опублікованих: у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, який затверджено центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері науки, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності; у наукових виданнях інших держав; в іноземних (міжнародних) виданнях, проіндексованих у міжнародних наукометричних базах, з посиланнями на інформаційні ресурси та веб-сайти, на яких їх розміщено, або електронні копії наукових праць (надсилати на зазначену в оголошенні адресу електронної пошти; 8) письмова згода на оброблення персональних даних.

Документи подавати за адресою:

01104, м. Київ, вул. Бастіонна, 9, (каб. 901),

e-mail: t.stefanska@ihed.org.ua.

Телефон для довідок: (044) 285-71-24, (093) 093-22-00.

Контактна особа Стефанська Тетяна Володимирівна.

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського

оголошує конкурс на заміщення вакантних наукових посад:

- **заступник директора з наукової (науково-бібліотечної) роботи;**
- **вчений секретар**

Вимоги до претендента: громадянство України, вільне володіння українською мовою, науковий ступінь доктора педагогічних чи історичних наук або доктора філософії (кандидата наук), стаж роботи на посадах наукових та/або науково-педагогічних працівників не менше п'яти років, а також високі моральні якості та організаційні здібності.

Строк подання заяв – два місяці з дня опублікування оголошення.

Документи на конкурс:

1). заява на участь у конкурсі; 2). особовий листок з обліку кадрів з фотографією; 3). автобіографія; 4). відзив про трудову діяльність з основного місця роботи; 5). копії документів про вищу освіту, наукові ступені та вчені звання; 6). список наукових праць; 7). довідка про проходження попереднього (періодичного) психіатричного огляду відповідно до Порядку проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2000 р. № 1465 (Офіційний вісник України, 2000 р., № 39, ст. 1656); 8). інформаційна довідка з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення; 9). копія паспорта, засвідчена претендентом; 10). копія трудової книжки; 11). довідка про наявність або відсутність судимості; 12). копія ідентифікаційного номеру платника податків; 13). письмова згода на збір та оброблення персональних даних.

Копії документів, що подає претендент (крім копії паспорта), має бути засвідчено за місцем роботи претендента або нотаріально.

Детальніша інформація на сайті www.dnpb.gov.ua.

Документи подавати за адресою:

04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В.О. Сухомлинського, каб. 29-А.

Телефон для довідок: +38-099-425-65-74.

Зорівчанка з Петропавлівки

...1963 рік. У школу Петропавлівської Борщагівки, що на Київщині, приїхав ляльковий театр. Насправді для села це була тоді подія, особливо для малих школярів. У кінці довгого коридору облаштована сцена. Глядачі – на лавках, стільцях, стоячи – усі захоплено дивляться виставу-казку. У першому ряду, поруч з братиком-другокласником сидить маленька дівчинка років п'яти. Затамувавши подих, спостерігає за дійством, боячись поворухнутись... Яке ж то було дитяче щастя, що вчителька дозволила взяти і її на виставу!

Цей яскравий дитячий спогад зринув у пам'яті, коли, якимось на запрошення дирекції на ювілей школи, зустріла її, *Ольгу Ананіївну Гладченко*, ту саму вчительку моїх двох старших братів.

Роки мало її змінили, хоч була вже давно на пенсії. Із такою ж зачіскою, яка їй дуже личила, статна, інтелігентна – здавалося, зараз зайде в клас на урок. І з тим самим теплим поглядом і привітною ласкавою усмішкою. Розговорилися. Ольга Ананіївна одразу пригадала свій перший випуск, обох моїх братів, яких навчала. З тих пір ми не втрачали зв'язку.

2 серпня розпочався ювілейний рік Ольги Ананіївни – їй виповнилося 85. Вітали в день народження свою першу вчительку і її колишні учні, і колеги, завітавши до неї додому. Стежинка, як колись до школи, веде до її будинку в селі, де навесні біля дому пишно квітне розкішний куц бузку, а у дворі – розмаїття квітів. Чекає гостей, щиро їм радіє, завжди тримає в запасі чим пригостити привітна господиня, хоч коли б забіг «на вогник».

...Народилася Ольга Ананіївна в с. Зорівка Ржищівського району на Київщині. Батько, Ананій Данилович Вегера, працював головою колгоспу; мати, Ніна Захарівна, – ланковою у садовій бригаді (колгоспний сад був неподалік рідної оселі). Тільки-но дівчинка навчилася ходити – грянула війна. Батько пішов на фронт, звідки не повернувся – загинув у бою в 1944-му. Мати лишилася сама з трьома дітьми: Григорій – найстарший син, найменший Іван та середня донечка Оля. Чотири роки навчалася в Зорівській

початкової школі. Її перша вчителька, Ольга Тарасівна, мала неабиякий вплив на дівчинку. Оля дуже хотіла бути схожою на неї і, можливо, вже тоді мріяла стати вчителькою. Тяжкі повосенні роки, складні випробування загартували характер дівчинки.

Навчання продовжила в сусідньому селі, школі-семирічці, потім – у Великопріцьківській, де закінчила 10 класів. Сільська рада допомагала родинам, у яких діти були напівсиротами (*учні із сусідніх населених пунктів проживали в сільському гуртожитку, де дітей безплатно годували*). Зростала допитливою, активною, виступала у танцювальному гуртку. Дитинство було цікавим і змістовним. 1958-го пішла вчитися до Ржищівського педагогічного училища за фахом «вчитель початкових класів». Після закінчення у Києво-Святошинському (нині Бучанському) райвідділі освіти їй запропонували роботу в с. Петропавлівська Борщагівка, в початковій школі. І стала вона для неї рідною на все життя.

40 років минуло у творчій наполегливій учительській праці. 11 випусків за час роботи у Петропавлівсько-Борщагівській школі! Кожен із них для неї був по-своєму цікавий, пам'ятний, неповторний. До всіх дітей вона ставилася з належною увагою і повагою – виховувала особистість. Постійно співпрацюючи

з батьками, добивалася високої успішності вихованців. Усі учні з великою любов'ю згадують свою першу вчительку.

Ольга Ананіївна доклала значних зусиль, аби її школярки пізнавали світ у всіх його барвах: поїздки до столиці, екскурсії, походи в театр, зоопарк, спільний відпочинок, різноманітні заходи... (*У ці поїздки-походи Ольга Ананіївна часто дозволяла братові брати і мене. І це були найкращі спогади мого дитинства! – Т.К.*) Усе це знаходило відгук у дітей та їхніх батьків.

І сама молода вчителька одразу знайшла заняття до душі – стала учасницею шкільного хору. Її обрали головою методичного об'єднання, секретарем методичного об'єднання районних засідань. За активну громадську роботу неодноразово нагороджена грамотами, 1990-го отримала відзнаку «Відмінник народної освіти».

Велику роботу проводила і в громаді села. Упродовж чотирьох скликань була депутатом сільської ради, також секретарем товариського суду, головою вуличного комітету, за що керівництво

сільської ради Петропавлівської Борщагівки відзначало її грамотами та цінними подарунками.

Тут, у селі, пані Оля зустріла і свою долю – Гладченко Олександра. Разом подружжя прожило 26 років. У їхній сім'ї народилося двоє дітей: син Валентин і дочка Тетяна. У 1989 році Олександра Макаровича, який ішов вранці на роботу, збила машина. Поховавши чоловіка, довелось пані Ользі самій ставити на ноги діток. Школа та її вихованці, син і донечка – найдорожче, що було завжди в її житті. А ще трійко онуків – Леся, Аня і Яна, та двоє правнуків – Максим і Саша.

І на заслуженому відпочинку Ольга Ананіївна продовжує брати участь у громадських заходах школи і села. Її колишні учні час від часу навідуються до своєї вчительки, вітають зі святами. Вихованці різних поколінь, тепер уже також поважного віку, шкільна родина і власна – все, заради чого живе і радіє кожному дарованому Всевишнім дню Ольга Ананіївна Гладченко, яка обрала непросту вчительську стежу, але таку потрібну, цікаву і дивовижну, жодного разу не пошкодувавши про це. Вона стала прикладом для наслідування, взірцем людяності, чуйності і доброти.

З роси і води Вам, дорога Вчителько! Сил і здоров'я міцного, наснаги, оптимізму, віри! Переможного миру, добра і радості в кожному новому дні!

Тетяна КОНДРАТЕНКО,
член НСЖУ

Проект «ДІМ: Дитяча Інклюзивна Медіастудія. Місце сили»: презентація результатів

Закінчення. Початок на с. 6

ці «місточки» і між дітьми з різних районів, і між дітьми, у яких по-різному склалася доля, і між нашими захисниками та захисницями, між батьками, представниками органів державної влади та місцевого самоврядування, експертами тощо. Цей важливий соціальний проект справді змінює наше суспільство», – наголосила перший секретар Національної спілки журналістів України **Ліна Куц**.

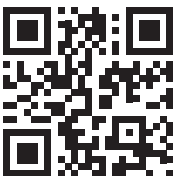
Станіслав ГНУТОВ,
координатор культурно-мистецького проекту
«ДІМ: Дитяча Інклюзивна
Медіастудія. Місце сили»,
член НСЖУ

Фото ГО «Веселка ТВ»

Відеозапис презентації
результатів за проектом:

Плейлист створених за
проектом продуктів:

Освіта
і суспільство

Всеукраїнська
газета

Засновник та видавець: Громадська організація «Освіта і суспільство». Передплатний індекс 76016. Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 547 від 29.02.2024. Адреса: 03148, м. Київ, вул. Петра Курінного, 2-А, тел. (067) 49-111-39. Головний редактор **Лідія Ткаченко**. E-mail: osvitaisuspiilstvo@gmail.com. Друк: ФОП Просянникова О.В., 21027, а/с 8825, вул. Немирівське шосе, 62а. Тел.: 0 (800) 33-00-90. Наклад 1000 екз. Замовлення № 6111. Підписано до друку 30.08.2024. Ціна договірна. Усі права видавця захищено. Передрук матеріалів можливий за письмового погодження з редакцією. Редакція не рецензує і не повертає рукописів. Редакція залишає за собою право на коректування і внесення змін у надісланий матеріал. За достовірність відповідає автор.